

**De ambigue prolatis in iudicium criminationibus consultationes
physico-medicae nonnullae.**

Contributors

Bazzani, Matteo, 1674-1749.
Pozzi, Giuseppe d'Ippolito, 1697-1752.

Publication/Creation

Bononiae : 'Typ. D. Thomae Aquinatis', 1742.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/qb9vfpkg>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

15, C, 5

12751/8

C. xvi. a
18

15, C, 5

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30521361>

Costa 4

6674

DE AMBIGUE PROLATIS
IN JUDICIUM
CRIMINATIONIBUS
CONSULTATIONES
Phyfico — Medicæ
NONNULLÆ.

Matthæi Bazzanii

BONONIÆ MDCCXLII.

Ex Typographia D. Thomæ Aquinatis.

Superiorum Permissu.

DE AMPLIORIBUS PROLEGATIS
IN
CRIMINATIBUS
CONSULTATIONES
Physico-Medicae

LONDON: MDCCCXII

Printed by J. G. & J. H. Stanger, 15, Abchurch Lane, London, E.C. 4.

TYPOGRAPHUS³

LECTORI BENEVOLO.

Um ex quattuor sequentibus consultatio-
num physico - medicarum exemplis prio-
ra duo jampridem in lucem prodiissent,
earumque modico exhausto numero
jam nulla penes typographum superes-
sent, placuit ingenuis physicæ, medi-
cæque disciplinæ cultoribus Joanni Mariæ Pigatti Vi-
cetino, & Ioseph Pesenti Bergomenfi, mutui amoris
ac studii, quo erga optimas artes affecti sunt, decla-
randi causa, ut ea rursus prælo commissa, & una
cum duobus aliis, quæ nondum edita fuerant, excu-
sa publici juris fierent. Qua in re illi quidem studio-
sis earundem disciplinarum adolescentibus prodesse
voluerunt, exemplis id genus ad imitandum propositis;
potissime vero ad eadem cumulatius augenda & copu-
landa Medicorum animos consultius allicere. Nam cum
sæpenumero incidere in controversias judiciales animad-
verterint suspensiones, & querimonias latentium crimi-
num, stupri, abortus, veneficii, necis, inexplati & ir-
riti in conjugio concubitus, quæ implicitas & obscuras
veri, & non veri quæstiones continent, ab oraculis, &
responsis Medicorum explanandas, & dissolvendas; vix
dici posse arbitrati sunt, quantum utilitatis, commo-
ditatisque allatura essent elaborata in singulis iis generi-

bus consultationum exempla, utrolibet sermone, sive latino, sive italico conscripta, si in unum volumen scite disposita, ac distributa ad omnes eventus parata haberentur. Itaque ob hanc causam laborandum non fuit, ut hæ consultationes, annuentibus earum auctoribus, ederentur, eandem nimirum, quam in prima earum editione habuerunt, voluntatem retinentibus, ut scilicet & easdem edi petentium votis gratificarentur, & singularia ingenii, doctrinæque studia in eisdem elucubrandis ab ipsis adhibita ad communem discipulorum utilitatem conferrent. Consultationum vero ordo temporibus potius, quibus editæ sunt, quam quibus conscriptæ, respondens servatus est.

INDEX CONSULTATIONUM.

- I. De Infantis nece accusata Mater.)
II. Pro Maria Vanti in capitis ju-) Anno MDCCXXXVI.
dicium vocata.)
III. Pro Viro de intentato Uxori ve- Anno MDCCXXXIX.
necio accusato.
IV. Parere sopra di un bambino tro-
vato morto col bellico sciolto
dentro un mucchio di rottami di
fabbriche. nell' Anno MDCCXII.

AUCTORES.

Primæ, tertiæ, & quartæ MATTHÆUS BAZZANI.
Secundæ, de eodem argumento cum prima, JOSEPH PÖZZI
JACOBI FILIUS.

Qui & Philosophiæ, ac Medicinæ Doctores Collegiati,
& in Bononiensi Universitate Lectores publici,
& Anatomes Professores.

Vidit

*Vidit D. Joseph Rusca Clericus Regularis Sancti Pauli, in
Ecclesia Metropolitana Bononia Pœnitentiarius, pro San-
ctissimo Domino Nostro Benedicto XIV. Archiepiscopo Bo-
noniæ.*

Die 28. Aprilis 1742.

IMPRIMATUR.

*Fr. Bonaventura Maria Grossi Vicarius Generalis Sancti Of-
ficii Bononiæ.*

De Infantis nece accusata Mater.

ARGUMENTUM.

Amula quædam, cui nomen Maria Vanti, ab amatore comprimitur. Prægnans fit. Cum jam appropinquasset partus, doloribusque maximis vexaretur, prosternitur pro-na in pavementum cubiculi inferioris domus. Nox erat: sæviebat hyems: carebat omni auxilio, & lumine: sola in tenebris versabatur. Post magnos labores, pro-ni corporis motu periculosisimo, foetum exprimit in pavementum. Marem, an foeminam nescit. Manibus foetum pertentans, motus nescio quos obscure percipit. Ne vagiat timens, cingulo vestis avulso, infantis collum circumplicat, & in proximam latrinam dejicit: quo etiam secundas separatim a foetu editas deturbat. Quæsitores accurrunt cum testibus. Cadavere eruto, absterlis sordibus, sæmellam agnoscunt suis expletam numeris, partibus, unguculis, capillis. Umbilicum pendulum, & solutum vident: collum sub laqueo sulcatum, lividum, in crepidine sulci tumidum: labia liventia, & tumida: apicem linguæ pariter lividum tumidumque, transversæ semidigiti crassitudine extra os. Aperto thorace, cor integrum cernunt, pulmones incorruptos, & puros, factoque aquæ periculo, natantes in aqua. De filioli tuæ nece mater accusatur.

Pro Matre adversus accusatorem.

RE jam constituta, ad quæstionem accedimus. Quæstio igitur est. Necavit filioli mater, an fatalis necessitas interemit? Necavit, clamat accusator, necavit filioli mater; nam vivam in lucem edidit; editam laqueo strangulavit.

Ego

Ego vero in obscura, & ardua re, in qua mortis quæstio in caput alterius ponitur, consideratam tarditatem requiro; præcipitem festinationem rejicio. Statuo enim hanc controversiam in dispari causarum genere momentis rationum longe disparibus abundare; ut ei quidem parti patrocinari æquissimum putem, quæ clementiæ, pietatisque officii reæ calamitatem lenire, non quæ criminationum, pœnarumque acerbitate ream conatur evertere. Necavit filiam mater? Convince si potes. Vivam, inquis, peperit. Quomodo? quia ultro id mater fassa est: filiolæ enim motum edenti laqueum se iniecisse dixit; eo injecto, nullum, brevi post, motum in ea deprehendisse. Clarissima deinde inchoatæ in ipsa respirationis indicia pulmones in aqua natando præbuerunt. Præterea corpore numeris omnibus absoluto potiebatur. Præcipua vitæ organa, pulmones & cor, inviolata & integra visebantur. Quamobrem nefaria mater flagitiis tegumenta quærens, prolem crudelissima morte mactavit. Prodidit autem scelus lingua secundum apicem ex cadaveris ore paulum ejecta: declaraverunt labia tumida, & liventia: collum in circuitu viaculi tumidum, sulcatum, & lividum patefecit. Hisne rationibus accusator miserrimam matrem indignissimæ necis condemnat? Si ex furibundæ mentis consiliis, non ex facti veritate æstimanda nex esset, criminatio locum habere posset. Nam consilio necis afferendæ carere non potuit, quæ filiæ collum laqueo circumdare cogitavit; quamquam turpitudinis celandæ cupiditate potius, quam perdendæ sobolis voluntate: charitas enim liberorum parentibus sic natura commendata est, ut si quando eos odisse, aut necasse liberos constet, id casu potius, & desperatione quadam, quam consilio, & voluntate fecisse videantur. Verum non quæritur hoc loco muliebris cogitationis sive desperatio, sive perversitas. Controversiæ caput est, utrum filiæ re ipsa vivæ, an mortuæ laqueum mater injecerit. Etenim si vivæ; noverca infamis & ferrea, non mater vocanda erit: si mortuæ; non occidit filiam, sed occisam fatali necessitate suscepit.

Ego quidem aperte dicam quod sentio. Laboravit par-

partus hujus matris iis casibus, & infortuniis, ut fatalis ad interitum filiæ fuisse videatur. Quid enim eo laboriosius, quid periculosius fingi, aut dici potest? Caruit rebus necessariis, caruit omnis auxilii & solatii spe, summorumque discriminum frequentia redundavit. Cæteræ matres, cum partus imminet, iusta collocatione in cubili, aut sella ad pariendum componuntur: locus eligitur bene munitus, & purus: arcentur injuriæ aeris præsertim frigidi: adsunt mulieres sociæ, comitesque laborum, quæ puerperam fulciunt, recreant, fovent, confirmant: assidet obstetrix, quæ prodeuntem foetum humaniter excipit, tutatur a lapsu, linteolo mundo, & calido operit; tum prehenso umbilicali funiculo secundas patienter extrahit, quo demum reciso, partem, quæ juxta pueri ventrem est, vinculo obstringit. Quid huic miseræ matri commune cum cæteris? Huic in horrida tempestate, in caligine mediæ noctis, in solitudine cubiculi tenebricosi, & frigidi, auxilii omnibus destitutæ, lectiſternii vicem præstat humus, in quam belluarum similitudine provoluta cubitat prono ventre, scilicet incommodissima collocatione, quam aperte damnavit Hippocrates dicens: *lectum iubeto ad caput sublimem habere, ut declivis sit in pedes, animadversione habita, ne prona sit homo ipsa* (a). Dicit non potest quam gravia, & læthalia sint ejusce collocationis incommoda. Nam ut præteream retundi ab ea, & deludi vim, & conatum illum, quo sibimet ipsi molitur exitum foetus in partu, usque adeo violentis, & crebris ad terram ictibus puerperæ venter objicitur, ut cum hæc in atrocitate dolorum irrequieta, & impotens sui circumagatur, calcitret, furat; tunc etiam gravissime laboret in utero foetus; in partu vero compressus inter pavimentum, & corpus matris facillime suffocetur, & pereat. *Puer*, inquit Hippocrates, *cum partus instat, laborare incipit, & in periculum venire, cum in utero vertitur* (b). Periculi magnitudinem innuunt illa verba, cum in utero vertitur; plena quippe aleæ, & periculi est

B

(a) Hipp. lib. 1. de Morb. mul. ex versione Marinelli p. 107.

(b) Hipp. de ost. part. ex versione Foesii p. 258. n. 30.

est conversio fœtus in utero. Licet enim magnam spem exitus fortunati faciat in partus discrimine rectus infantis situs, qui plerumque talis est, cum dorso vertebris lumborum matris obverso, cruribus decussatis, manibus ad genua positis, naso pugnis interjecto, infans sedet (a); momento tamen sæpe omnis bona spes excidit, cum & recti situs in pravum perquam facilis mutatio sit, & ad rectum ea se insperato adjungant, quæ puerum de vitæ statu, antequam nascatur, dejiciunt.

Ego ne singula persequar (brevitatis enim amore multa prætereunda sunt) nunc illud expendam, quod ad propositam controversiam pertinet, eumque respicit casum, in quo etsi recte positus infans, sic tamen convertitur, ut a funiculo umbilicali circa collum irretitus ad uteri ostium accedat. Quod cum ita fit (fit autem non raro) minuitur funiculi longitudo, contrahiturque, qui propterea fœtui obsistens, dum partus imminet, ne in lucem facile egrediatur, fœtum ipsum in articulo ortus sui suffocat, & perimit. Funesti hujusce casus certiores nos fecit Hippocrates in libro de octimestri partu: (b) *Etenim umbilici, inquit ipse, jam sæpe circa colla implicati conspecti sunt*. Implicari autem ob pueri conversiones, Hippocratis mentem explicans notavit claris. Zvvingerus (c), quia cum circumagatur funiculus umbilicalis in utero, dum puer volvitur, idcirco sæpius evenit cervicem, aut jugulum ab eo intercepti, & irretiri: tunc vero & matrem in partu laborare, & *puerum aut interire, aut difficilius exire* (d). Sicuti vero implicationibus ansam dat antedicta funiculi productionis longitudo, & pueri conversio, ita conversionibus stimulos admovent labor molestus, & operosus matris, curæ animi graviores, dolorum asperiorum motus, frigoris matrem, & puerum convellentis cruciatus importuni. Quadruplici gyro collum vincientis funiculi exemplum proposuit

(a) Henric. Deventer. Oper. Chirur. nov. lum. cap. 23. p. 75.

(b) Hipp. l. c.

(c) Zvvinger. in not. Sup. Hipp. apud Foesium pag. 319.

(d) Hipp. de octim. part. pag. 258. n. 30.

fuit Hobokenius (a). *Ob vasa longiora nimium collum infantis ambientia strangulari novi*, inquit Bauhinus (b). Pueros ab eodem funiculo strangulante lividos, vix spiritum trahentes, & pene mortuos commemorant Rodericus a Castro (c), Bartholinus (d), alique illustres viri. Bene autem cum puerulis iis actum est, quod provida & solers manus circuitus orbium evolvens præsto fuit: nisi enim, quamprimum occurritur, mors præ foribus est, momentoque strangulantur pueri, uti notavit Helvigius (e). Nec deest rationum copia. Primum congeries umbilicalium vasorum, Scrochio narrante (f), ab uterina placenta naturaliter sursum ad caput ferri solet, inde secundum occiput descendendo ad pueri umbilicum contendere: quo in itinere si ad fauces deflectens collum circumdet, foetum illaqueat; cumque hac ratione corripiatur, præparat illi non tam difficilem nascendi moram, quam in partus exitu certam necem. Deinde sic comprimuntur umbilicalia vasa in angustiis viarum colli uteri, & vaginæ, ut sublato sanguinis circuitu (g), brevissime exanimatus infans excedat è vita. Quid si funiculus, & infans occupentur a frigore? tanto citius sistitur sanguis, & convulsione oborta infans moritur.

Divelli autem nonnumquam, & dividi umbilicalem funiculum peritissimi viri fatentur; observatio confirmat. *Ob vasa umbilicalia aliquando disrupta, ubi mater brachiis sursum elevatis nimium se extendit, abortum fieri novi*: hæc Bauhinus (b). Frangi præcipue, cum funiculus vel solus, vel membro alicui circumplicatus extrapudoris sinum prolabitur, exposuit Deventerius (i). Testimonium Bohnii, Dionis, observatorumque illustrium profert Albertus (k), neque

B 2

(a) Hoboken. de sec. hum. apud Mich. Alb. dissert. med. for. p. 132.

(b) Gasp. Bauh. in Epist. ad Hild. Cent. 2. observ. 50. pag. 121.

(c) Rod. a Castro. exercit. Med. 21.

(d) Thom. Barth. Anat. reform. lib. 1. c. 37. p. 813.

(e) Apud Jo. Manget. Bib. Med. pract. T. 3. l. 14. p. 845.

(f) Apud Jo. Manget. l. c.

(g) Henric. Deventer nov. lum. c. 38. p. 161. 163.

(b) Gasp. Bauh. in epist. ad Hild. Cent. 2. observ. 50. p. 121.

(i) Deventer. l. c.

(k) Mich. Albert. in Med. for. p. 151. 152. 153.

que id semel in uno casu distinguit, sed pluribus. Aliquando enim contingit foeminas parere in locis solis, convelli vehementius, pedibus calcitrare, ac præ doloribus fere ad insaniam redigi, nihil tamen vafre, nihil malitiose agere: interim sub iis immoderatis motibus corporis funiculum umbilicalem dirumpi. Foetum etiam quandoque ipsum convulsiones ita corripunt, ut dilacerato funiculo intereat in ipso partus exitu, dilaceratum funiculum secum ferens. Iisdem positis tanto celerius interit foetus, quo magis compressis umbilicalibus vasis, intercluditur via sanguini, cohibentur spiritus animales, totusque momento artiarum, & cordis motus extinguitur.

Non vereor ne ad improvilas, & celeres causas horum eventuum revocare possim celeritatem fatalis interitus hujus puellæ. Quod enim fractus extiterit funiculus umbilicalis in ejus cadavere, id magnum esse argumentum duco, cur negem laquei maleficio a matre interemptam fuisse. Nam scire desidero, quis funiculum ruperit? quo vestigio temporis? qua ratione? Nihil me horum doces. Non rupit obstetrix, non aliqua alia mulier, cum nulla fuerit præsens; non mater: ecquando enim de umbilicali funiculo loquuta mater? numquam; ne verbum quidem. Sola mœrebat in tenebris, ignara, rudis, impotens sui, quæ cæci instar capta oculis, sed magis animo cæca, manus jaciendo, pertentando, errando digitis, quid in illa caligine piscaretur nesciebat. Placentam a foetu separatim edidit: prius enim hic, quam illa, in latrinam projectus fuit; quod ipsa tacite indicavit dicens: *e vi buttai anche dell'altra robba, che feci dalla natura dopo detta creatura*. Perspicue vero, proprioque significavit nomine Quæsitior; verba enim ejus sunt: *poco lontano da detto cadaverino vi era cert'altra robba, come pezzi di sangue &c., che in fatti era la seconda*. Ergo si propius a foetu cadavere placentam abesse vidit, utrum negabit, quin foetum ab ea divulserit violentior naturæ conatus, & impetus virtutis partum pellentis; cum & separatim a foetu placentam ediderit mater, nec umbilicalem funiculum industria solitæ artis absciderit? Divulsit itaque violentior naturæ nifus funiculum umbilicalem in partu,

eo videlicet tempore, quo vis omnium maxima ad foetum ab utero exturbandum insumitur: nam aliis temporibus, partu nondum inito, otatur ea vis; expleto, finem habet. Restat ut qua ratione, & undenam excita ea virtus id ipsum effecerit, breviter exponamus. Cum ex dictis inferre liceat, frangi funiculum, cum ductus in orbem circa collum, brevisque redditus, matre cum foetu correpta convulsionibus, cum doloribus partus pugnante, divellitur; nonne hujusmodi causae adfuerunt in partu hujusce matris, quae funiculum umbilicalem filiae discerperent? Quanti, quamque acuti undique convulsionibus ciendis aculei? Sæviebat hyems: nudo, frigidissimoque pavimento incumbibat in ventrem mater: prodeunti ex utero puellæ defuit amica, & diligens manus, quæ offensiones arceret, ostium uteri, ac vaginæ tueretur a frigore. Quæ pernicies abest a frigore? Totum inhorrescit corpus, contremiscit, stridet dentibus, convellitur. *Frigida semper convulsiones provocant*, ait Hippocrates (a). *Frigus indurat quæ in ventre sunt*, iterum ille (b). *Flatus oritur e terra, qui frigidus est, & siccus, & mortificans, indurans, & exsiccans*, (c) sic denuo Hippocrates. Parum ne vero intime nervos pupugit tristitia, metus, & afflictio animi? cujus est tum morsus acerrimus, cum nemo est, qui humanioribus dictis mentem allevet, & bona injecta spe a malis abducatur. Si abortum faciunt in uterum gerentibus spiritus, qui cum suspiriis extra feruntur, ut Hippocrates docuit (d): si mulieres, quæ suspiriosum afferunt spiritum, abortiunt, ut idem paulo post subjicit (e), quas strages in iis non faciet metus? sub quem, dicente Tullio, subjicitur pudor, terror, timor, exanimatio, conturbatio, formido (f); est quippe metus, ut ab eodem Tullio definitur: *Opinio impendentis mali, quod intolerabile esse videatur* (g). Quam profecto

mi-

(a) Hipp. l. de fract. p. 191. n. 37. ap. Marinel.

(b) Idem l. de morb. popularib. sect. 5. p. 145.

(c) Idem l. de nat. pueri. In Comment. VI. p. 68.

(d) Hipp. l. de Coac. prædict. sect. 2. p. 203.

(e) Idem l. c.

(f) Cicer. Tuscul. quæst. l. 4. p. 199.

(g) Idem l. c.

miseret me hujusce infelicissimæ matris! quæ versari certe non potuit in nocte diei illius, & loci sine magna atrocitate mœroris in animo, doloris in corpore. Cum membra extrinsecus torqueret frigus, dolores intimi ventrem pervellerent, turpitudine impendentis dedecoris formidine mentem perfunderet; non tam crudelis erat commotio nervorum illa, quam molestissimarum cogitationum æstus, & desperatio quædam fluctuantis quasi in tempestate animi, nec parum cum amentia confligentis. Quæ simulatio, malitia, fraus, calliditas submergi non debuit in tantis fluctibus? *Non est enim in nostra potestate*, inquit Cicero, *fodicantibus his rebus, quas malas esse opinemur, dissimulatio* (a). Nos invitos lacerant, vexant, in magnis discriminibus jocosè versari non sinunt; præsertim cum & ipsa subierit mortis periculum mater in illis angustiiis: tametsi fatalis necessitas rerum sic tulit, ut mortem effugeret mater, filia oppeteret. Cur ita? quia sic erat affecta, ut eam funiculus umbilicalis ejusdem collo devinctus, in vitam egredi conantem comprimeret, cumque & ipse simul comprimeretur, hinc obstrictis faucibus, cohibito sanguine, spiritibus interclusis, vita privaret.

Ingeniosius hæc dici prima fronte videri possunt, quam firmitus; sed superiora, unde eadem manant, firma, & certa sunt. Nam ruptum certissime umbilicalem funiculum habuit cadaver filiæ: nulla manuum vi fractum fuisse constat. Teneamus autem oportet ad eum frangendum distractione, & violentia opus fuisse: nihil enim contra vim sine vi effici potest. Demus etiam necesse est funiculum ob memoratas implicationes contractum, & brevem; quoniam quæ suapte natura longiora sunt, difficilius adducuntur, & faciles remissiones habent. Quæ igitur funiculum sciderit vis, quando, & qua ratione, mox antedicta luculenter ostendunt. Cum contractus, & brevis esset funiculus, accessit convulsio, dolor, commotio animi, pariendi conatus, & impetus, quorum quidem contentione vehementius adductus est. Cum funiculus repugnaret,

pla-

(a) Idem Tusc. 3. p. 186.

placenta vero firmitus obsisteret, potentior denique partus impetus superavit, qui funiculum disiecit, placentam a foetu, foetum a matre sejunxit.

In hoc virium conflictu difficili, aspero, in multam noctem producto, post magnos, & operosos labores matris, & ut ipsa de se ait, *dopo un gran stento* (a); post valentissimos uteri, ac vaginæ se se contrahentis nifus, qui vel soli, non modo conjuncti cum cæteris læthiferis causis, in ortu ipso nascentes pueros necare valent, utrum verosimilius est decessisse è vita puellam, an ex utero superstitem emerisse? Decessisse mea quidem sententia est, et hoc uno maxime ducor argumento. Non enim ejulavit a partu filia, nullum vagitum, nullam primam vocem emisit. Hanc videlicet audisset mater verens, ne filia ejularet, & ejulatu partum proderet. Dicamus id ipsis ejusdem matris verbis: *dubitando che zigasse, e che dalli zigbi si venisse a scoprire dalli miei padroni, che io avevo partorito* (b). Itaque si verebatur mater, ne filia ejularet, non ejulavit igitur filia. Sane consentaneum hoc consequens est, quod hac ratione concludo. Quia si ejulasset, cur mater vereretur causa non fuisset. Non enim ea super re, quam evenisse jam scias, sed quæ possit, & quam evenire nolis, versatur metus. Neque vereri se ait mater, ne audiretur vox filiæ, sed ne filia vocem emitteret, quæ emissâ partus innotesceret. Non ejulavit igitur; etsi erat ei tamen, si tum vita fruebatur, magna ejulandi causa, & necessitas. Causam proxime dabat integra, & perfecta organorum fabrica: necessitatem, a dilacerato umbilicali funiculo cruciatus, frigus, pavimentum iners, & frigidum, tractatio matris afferebant. Nihil horum a filia ne unius quidem primæ vocis sonum elicuit. Mors igitur illi jam vitam, unde omnis vox est, violenta celeritate detraxerat. Legitimus ergo mortuæ in partu puellæ testis est ejulatus nullus, legitimusque idem testis interitus a funiculo umbilicali puellæ collum strangulante producti. Nam si procul a faucibus abfuisset funiculus, aliive membro

alli-

(a) In confessione facti.

(b) In eadem confessione.

alligatus, vel tantum natura brevior fuisset, ejulare poterat a partu filia, suæque prodere indicium vitæ, si vere viva in lucem prodiiisset; strangulante fauces funiculo, non poterat, quoniam strangulatus faucium tollit omnem vocis usum cum vita, qua demum adempta, sola cada-veris specus, inhabitabilis voci, relinquitur.

Tu modo, accusator rigide, qui matrem criminaris homicidam filia, noli severitate judicii ad criminis adumbrati poenam abuti. Si ea, quæ opinaris, & dicis, probare cogitas, rationem ex proprietatibus rei deductam, reddas, atque exponas necesse est. Matri exprobras crimen suffocatae laqueo filia. Officii tui est nosse, & definire proprios suffocationum laqueo factarum effectus, & peculiaris earum signa a promiscuis, & communibus discriminare. Hæc te a peritissimis observatoribus, reique anatomicæ, & medicæ consultissimis viris, Ambrosio Paræo, Fortunato Fideli, Paulo Zacchia, aliisque rerum usu, & experientia gravissimis petere, & assequi æquum est. Undenam igitur ii viri consentaneam veritati de morte a causa extrinsecus strangulante profecta conjecturam eliciunt? nempe ex his signis: si colli rugosa cutis est; si sæpe contritum est caput asperæ arteriæ, & luxata in suspensis secunda cervicis vertebra; si tumet pectus, dissectique pulmones sanguinolenta, vel purulenta spuma referti cernuntur. Hæc, subnectit Zacchia, *maxime distinguunt mortem per strangulationem ex vi externa laqueo, vel alia re procuratam, a morte facta ex suffocatione a causa intrinseca* (a). Omnia sunt alia fere promiscua, nec tam maleficiorum, & criminum, quam naturalium morborum indifferencia vestigia. Apoplexiæ familiaris est tumor faciei, & colli; spuma intra os; lingua paululum ejecta extra os, & labia: tument venæ intra caput. Epilepsiæ item, anginae, & convulsioni eadem sunt communia. Livore, maculis, suggillationibus cutem foedant scorbutus, venena, maligna febris, pestis, & verbera. Quoniam

(a) Paul. Zacchia quæst. Med. leg. consil. xix. num. 7.

niam vero hæc signa, licet plerisque affectibus communia sint, non absunt tamen a consuetudine suffocationum, quæ artificio laquei inferuntur, idcirco ea prudenter colligere decet, & cum peculiaribus signis conjungere; facta enim magis illustrent, & apertiores judicii viam recludunt. Paucis ea collegit clariss. Teichmeyerus, cujus verba referre placet. Loquitur de suffocato infante: *In quo casu aspera arteria sero, & muco spumoso repleta deprehenditur, pulmones etiam livent, ob stagnantem in pulmonibus sanguinem, facies, & collum in suffocatis omnibus quoque tumet, cum aliquali colore fusco. Quando vero per vinculum strangulatio facta fuit, linea rubra in collo conspicitur (a). Hanc lineam circuli rubicundi nomine appellavit clariss. Bohnius, in primis ad superiora, & e lateribus colli, cum rugosa cute, musculisque sub ea plus, minusve suggillatis conspicui (b). Jam tu, qui miseram matrem necis insimulas, age, communia & legitima signa conjunge, conjuncta confer cum tuis. Ubi linea in collo rubra? (nam livida quidem, ut infra dicetur, infantis ab umbilicali funiculo strangulati suspicionem efficit). Ubi colli rugosa cutis? Ubi musculi sub ea suggillati? Ubi asperæ arteriæ contritum caput? Ubi pectoris tumor? Ubi spumescens mucus oris, trachæ, pulmonum? Ubi horum livor, & vitia in ipsis stagnantis sanguinis? Similitudo perit, si illud quod confertur, ab eo, cui confertur, alienum est.*

At tu quasi discedens ab his signis, mentemque ad factum matris convertens, quandonam, inquis, filiam apprehendit mater? nonne cum illa viveret? movebatur enim filiola, eique se se moventi laqueum mater injecit, quo injecto, omnem, paulo post, filia motum amisit. Abstulit sibi omnem defensionem mater, seque manifesti facinoris ream fecit. Ecce illius verba: *e presala subito nelle mani sentii che era viva, e dubitando che zigasse &c. mi staccai quel pezzo di stringa &c. lo legai al collo &c. di tal maniera, che credo che detta creatura restasse morta, perchè*

dopo

(a) Hermann. Frideric. Teichmeyer. *Inst. Med. leg. c. 24. p. 242.*

(b) Job. Bohn. in l. de Renunc. vuln. *dissert. de Infant. p. 187.*

dopo essersi mossa per un pochetto non la sentii muovere più [a]. Obscuri, & ambigui facti hæc, non criminis aperti confessio est, quæ proinde confitenti obesse non debet. In criminibus æstimandis non continuo, si quid nefarii scele-
ris speciem habet, id in capitali fraude ponendum est. Apertissima indicia luce ipsa clariora a legibus requirun-
tur: quia melius est nocentem dimittere, quam innocen-
tem damnare. Cedo mihi hæc luce clariora signa, quæ
puellam eo tempore vivam ostendant. Perspectum, inquis,
id faciunt verba confitentis matris. Falleris. Verba illa
ad summum designant sensum quempiam in matre inter-
pretem vitæ ex motu, quem quia tractando filiam mater
sentiebat, putabat filiolum vivere. Cæterum nec sensus il-
le, nec illi percepti motus dare poterant ulla, ne exigua
quidem, nedum luce clariora, in filia vitæ præsentis indi-
cia. Quid sine errore sentire poterat mater versans in den-
sa noctis, & oculorum caligine ad mentis cæcitatem con-
versa? Rebatur se aliquos sentire motus, sed an, & qua-
les ii essent, ignorabat. Id ultro passa est, dicens: *non*
potendoli però dire che moto facesse, perchè ero all' oscuro [b].
Sed fuerint membrorum puellæ motus ii. Quid tum? opor-
tebatne eo tempore illam vivere? minime hercle: oportere
enim necessitatis est; nullum autem consequens neces-
sario verum est, si illud, cujus id consequens sit, possit
falsum esse. Experientia testis est, pleraque animalia, re-
cens mortua, aliquandiu aliquos motus edere. Horas, &
dies moventur ranæ exsecto capite, corde avulso, detra-
cto cortice: moventur etiam viperæ, & viperarum frustra.
Quot, qualesque motus, & saltus edunt vituli novissime,
jugulati? Homines ipsi recens interfecti, atque in patibu-
lis capite deminuti, & vere mortui, non carent motibus;
artus subsiliunt, concutitur truncus, a sectis arteriis san-
guis effunditur: quare adhuc pulsent in iis arteriæ, cor sa-
liat necesse est. Cor autem etiam longius a morte extra-
ctum iterum oscillat, si vel calida abluatur, vel stylo acu-
tiore fodicetur. Tu certe, opinor, vitales ejusmodi mo-
tus

(a) In confessione facti.

(b) In confessione facti.

tus non dices, ne homines, vitulos, viperas, ranas, & animalia pleraque, dempto capite, corde avulso, vere mortua, adhuc vivere cogaris dicere. Scilicet ii motus, non vitalis animantium principii effectus sunt, sed fatui quidam musculorum saltus a reliquiis spirituum animalium intra fibrarum recessus delitescentium, & oscillantium producti: qui si nulla indicia vitæ animalium faciunt in Solis luce, quæ in tenebris faciant?

Nihil igitur signi, quare filiam putaret vivam, afferbant huic matri in noctis umbra motus jam dicti; cum similiter fatui in corpore filiæ recens mortuæ, falsa principii vitalis specie illuderent: unumque illud remanere videbatur, quo scire posset in tenebris mater, num viveret filia, si nempe deficiente oculorum intuentium fide, testimonia vocis non defuissent, quæ de illius vita ad aurem, matrem admonerent. Utrumque defuit matri. Non ejus oculi intueri potuerunt, si rigida esset, an gesticularetur puellæ facies; non si oculi in ea aperti, an conniventes, an clausi; non si emortuæ pupillæ, an splendidæ. Aures quidem, si modo umquam, vocibus patuerunt, non parum diu sollicitæ, si forte ejulatibus filiæ, quos mater nollet, partus cognitio ad heros suos perveniret. Nulla de puellæ ore audita prima vox est. Potuit, inquis, puella vivere nullo vagitu edito. Attende quæso quid dicas. Ponas puellam absolute perfectam numeris, & membris omnibus; ponas ad exitum jam maturam, & bene valentem; frigido in loco, frigidissima tempestate, ad frigidum pavimentum nudam appulisse tenes; frangi eidem nequivisse funiculum umbilicalem absque acerbissimo dolore inficiari non potes; a matre non ignoras manuum tractatione versatam, & laceffitam: & audebis dicere, potuisse puellam sine vagitu vivere in tanta vagiendi necessitate constitutam? At vagire potuit filia, nec audiri vagitus a matre. A matre inquis? studiosissima mulierum omnium, & colligendis primis quibusque voculis partus sui impensius addicta? Relucet hic studii ardor in brutis, & avibus, & feris ipsis, quæ pullis suis, quamprimum nati sunt, voces, vel sonos edere incipientibus operam dant, & au-

rium sensum accommodant. Mugiunt vituli, equuli hinniunt, balant agni, & hædi, ganniunt catuli, grunniunt fues, garriunt aviculæ, pipiunt gallinarum pulli, ubi rostellis ova percuderint, quæ post unum, & vicesimum diem silentia, ut ait Columella, carent animalibus (a); infantes vero, quod humanæ speciei proprium est, vagiunt in vitam ingressi, ipsumque vagitus nomen inventum est ad exprimendum sonum vocis recentis, & primæ; quemadmodum apud Agellium docuit Varro explicans unde, *Vaticanus Deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia: quoniam, inquit, pueri simul atque parti sunt, eam primam vocem emittunt, quæ prima in Vaticano syllaba est* (b). Sic profecto res habet. Incipit vagitus, & vox cum vita hominis nati, quin etiam interdum nascentis, si claris. Segerum audiamus, idest cum adhuc in vagina est, exserto extra uterum capite (c). Nascuntur pueri secundum naturam versi in caput, inquit Philosophus, qui cum exierint, vocem statim emittunt [d]: quod ita omnibus commune est, ut rarissimum judicaverit claris. Gaspar a Rejes, quod de filio suo Henrico narrat Smetius, peculiare illi fuisse, ut natus nullum vagitum ederet, nullum ploratum emisit, quem tamen quarta die epilepsia invasit (e): sed hunc stupiditate cerebri laborantem, sensus hebetes, tardos, pingues, & structuræ viscerum labefactatæ vitia ab utero retulisse declaravit herculeus, & sacer morbus, a quo brevi correptus fuit, ut propterea illum tacuisse mirandum non sit: qui autem omnes in se habens perfectionis numeros infans nascatur, corporisque delicatissimi sensum frigoris, terræ, molestiarumque sævis cruciatibus ferendum nudus objiciat, cum ante in placido, & calidiore uteri hospitio commoratus fuisset, hunc sine lamentatione, & lugubri ejulatu vim dolorum perferre tacitum, ab humanæ imbecillitatis necessitatibus alienum est. Quomodo igitur animum potes indu-

(a) Columel. l. 9. c. 5. p. 109.

(b) Apud Gerard. Vossium in Etymolog. lat. ling. p. 538. in verbo *vagire*.

(c) Georg. Seger. ap. Bonett. in med. septen. l. de fœtib. p. 127.

(d) Aristotel. de hist. Animal. l. 7. cap. 10. p. 142.

(e) Gaspar. a Rejes in Elys. jucund. quest. 55. p. 684. num. 3.

inducere ad ea comminiscenda, quæ dicis, cum, & puellam retuleris usque ab unguiculo ad capillum summum absolutam investigator illius, & testis? & scias ab omni præsidio nudam, & expositam fuisse doloribus molestissimis, & offensionibus aeris, telluris, & frigoris? & matrem noveris venandis puellæ vocibus studuisse attentius, in id unum potissime defixis auribus? Satis vero longum tempus intercessit, quo & afflicta cruciatibus ejulare non omitteret filia, & ejulatus mater exciperet: quæ enim puellæ nascenti, & natæ, quæ matri in partu moras trahenti, laqueum concinnanti, contorquenti, copulanti responderint tempora quis non videt? Hæc innumeris refertum puellæ interpirationibus, & ejulatibus spatium conflare potuerunt.

Sed quæstionem urges, atque in magnis indiciis criminis ponens tumorem colli, & sulcum lividi coloris altius laqueo insculptum, & labia tumida, ac livida, & apicem linguæ extra labia nonnihil ejectum, tumidum pariter, & lividum, phænomena hæc, non ad umbilici, sed ad matris factum pertinere contendis. Colligere te video communia quædam suffocationis signa, legitima vero præterire. Ecquod enim de iis ad legitimi rationem expendas? Tumoremne colli, quem plures, & varii affectus adjunctum habent? Sulcum fateor effecit laqueus, qui si paulo altius in collum penetravit, id humido, & sordibus latrinæ laqueum contrahentibus tribuendum est: chordæ enim & funiculi, ut omnibus notissimum est, madefacti intumescunt, contrahuntur, durescunt, viribusque adauctis ad agendum fortiores fiunt; qua ratione vel quadrupedis corium fulcare commode possunt, non modo teneram infantis cutem. Verumtamen sulcus ille laquei signum, non interitum filiæ demonstrat. Nimirum hoc illud est, de quo modo quæstio vertitur inter nos. Non quæritur, si mortua cum laqueo reperta sit filia (hoc quæstione non indiget, cum de eo conveniat), sed si ob laqueum, cum quo mortua reperta est, vitam amisit. Etiam, atque etiam ut hoc diligenter attendas postulo, insto, urgeo. A quæstione sejungas oportet quod quæritur. Mihi convenit tecum, mortuam filiam oculis visam cum laqueo:

queo: laqueus an interfecerit filiam, nec ne, id in controversia est. Controversiam non tollit quæstio, sed gignit: quæstio enim appetitio cognitionis est, non quæsitæ rei cognitio. Tu qui mortis causam ad laqueum revocas, controversiam non dirimis, nisi indicia vitæ in filia, cum laqueus injiciebatur a matre, luce Solis clariora depromas. Etenim crimina, quæ ad iudicium capitis pertinere censenda sint, sic intueri oportet, ut ea cernimus, quæ videmus: quia innocens si accusatus sit, absolvi facile potest; nocens, nisi rei veritate perspecta, condemnari non potest. Ejusmodi sane indicia non profers, cum signa quædam communia colligas, legitima, propria, necessaria prætermittas. Relinquis igitur causam interitus filiæ ancipitem, dubiam, cimmeriis tenebris involutam.

Sed veniamus ad circulum lividi coloris. Utri vero potius ipsum adscribas? funiculo ne umbilicali, quem natura, an laqueo, quem mater injecit? Clarif. Teichmeyerus, ut ante monui, *lineam conspici in collo rubram, sive circulum rubicundum juxta* clarif. Bohnium, animadvertit, *quando per vinculum strangulatio facta fuit* (a). Scribit vero clarif. Albertus, *quando circulus lividus in collo conspicitur, omnino suspicionem subesse, an non a funiculo umbilicali id contigerit, quoniam interdum funiculus umbilicalis fætum strangulare potest* (b). Circulum lividi coloris, non rubri, in collo filiæ conspicuum fuisse narras. Circulus igitur ille lividus ea collum aspersit macula, quæ illatæ necis suspicionem laqueum liberet, funiculum umbilicalem conspergat; vel saltem notas unius vinculi cum notis alterius ita commiscuit, nullum ut proprium signum primi, nullum secundi reliquerit; cum in eodem vestigio hæserint laqueus, & umbilicalis funiculus; hic quidem breviori mora temporis, & transilientis more; ille multo longiore, diutius permanendo.

Nihilo pluris æstimo notas labiorum, & linguæ secundum apicem paulum tumidæ, & ejectæ extra labia tumencia,

(a) Herman. Teichmeyer. de infantici.
c. 24. p. 243.

(b) Mich. Albert. Syst. Jurisp. med.
c. 9. p. 186. num. 13.

tia, & livida. Labia inficere, & inflare valuit frigus, & mora in humido, ac fordibus: mollis quippe admodum, & spongiosa est labiorum caro, quæ humorem colligens facili negotio inflatur, & livet. Sic etiam affecta naturæ vitio occurrit in pueris, qui interdum nascuntur *cum maculis lividi coloris, aut violacei, faciei præsertim labra occupantibus cum tumore molli, laxo, raro*, uti observavit Paræus (a). Linguam vero quid non videmus quam sint varia causarum genera, quæ inflent non modo secundum apicem, sed totam, & ejiciant ex ore? Et notum quidem esse scripsit clariss. Stalpartius, *in fœtibus, qui ex utero prodeunt mortui, linguam nonnihil inter maxillas prominere* (b): & in adulti hominis cadavere, si dentium evulsione obex auferatur, linguam, compressis faucibus, inter maxillas propius ad os urgeri constat. Neque non potest lingua pari ratione pelli, ac tumescere a fortuitis nexibus funiculi umbilicalis, atque a laqueo malitiose ad fauces appposito. Fit etiam sæpe convulsione, ut ita pellatur lingua, sæpe angina, sæpe paralyti, & apoplexia, qualis ea fuit, quam superioribus mensibus in decrepito quodam senè animadverti; moriebatur enim hiante ore, facie subtumida, & coloris fere punicei; cumque lingua resolutis ejus musculis profliret, mortuo seni remansit interclusa dentibus, crassitudine semidigiti foras ejecta, spumaque rara, & albescente intrinsecus circumfusa. Species illa defuncti senis, mihi memoriam hujus mortuæ puellæ refricavit, persuasitque egregie, quam periculosum, ne dicam impium, sit de rerum eventibus, non investigatis, nec cognitis causis rerum, ex impetu animi, & facie tenus judicare. Finge animo (sunt enim liberæ cogitationes nostræ; sumunt pro facto quod fieri posse vident) senem illum in deserto aliquo loco solum decessisse; neminem conscium, neminem testem fuisse; tum nugatorem aliquem non incallidum, prætereuntem cadaveris collo laqueum injecisse. Quam belle nugator ille fabellam populo daret, quæ & plurimorum

(a) Ambro. Paræus de generatione hominis l. 23. c. 17. p. 676.

(b) Cornel. Stalpart. part. post. observ. 32. p. 342.

rum judicia falsa commoveret, & alicujus innocentis hominis vitam meditati facinoris laqueis implicaret! Sic est fere natura hominum: veritate latente, umbram & imaginem veritatis amplecti, veritatem dimittere, idque deterrimum judicare, quod ab optimi ratione abesse videatur. Non est igitur dubitandum, quin sepositis, vel certe nusquam seorsim acceptis ambiguis, dubiis, & communibus signis, quæ lucem eripiunt, & quasi noctem quamdam rebus offundunt, ab argumentis, quæ dant vias ad veritatis scientiam, capiendæ sint causæ interitus hujus filiae. Potuit enim, quis dubitet? potuit fato suo perire; sed quid dico potuit? immo vero periit, in primo aditu, & vestibulo ortus sui, vix dum exserto capite extra ostium uteri, vel vaginæ, nondum excluso reliquo corpore, ab funiculi umbilicalis orbibus strangulata. In quo nemo repugnabit, qui doctus experientia probe sciat, nullis malis artibus idipsum in probis, honestissimisque nuptis non raro contingere, perfectis jam foetibus, & bene ad exitum maturis.

Et quoniam longius processit ratio ducta ex perspicuis signis fracti umbilici, vagitus deficientis, cæterisque ante positis argumentis, rem prope patefactam jure nostro præsumere licebit. Tua vero ratio nisi præclare constet, & omni ex parte secum ipsa consentiat, ut crimen, quod matri affingis, in aperto collocet, & ipsis fere oculis patefaciat, vacillat, claudicat, vel jacet potius. Quid ergo, inquires, si rem intueri non possumus, an dum filia loquatur expectamus? congruentibus signis contenti non sumus? Esto: congruentia sint satis, si modo alia sunt æque congruentia, veletiam congruentiora, quæ opposita illis adversentur. Si maternæ calamitatis, & vitæ defensionem suscipimus, congruentibus signis possumus contenti esse, at illis minime, si criminationem. Ad hanc perspicuis & evidentibus signis opus est: defensio enim, tuetur alterius caput, famam, fortunas, quibus rationes æqui, & boni, temperatione humanitatis moderantur; criminatione perniciem, dedecus, exitium molitur. Quod cum calamitosissimum sit, nefas esse, & facere rogatum,

&

& rogare (nisi Solis luce clarius liqueat crimen) clamant leges, consentiunt jura sancta, ratio convincit.

Sed enim dices: neque in tua causa reperio ea signa, quæ si postulas in mea criminatione, possum ego pari jure requirere, & velle in defensione tua. Hoc tantum interest inter nos, quod tu necis culpam in naturam, ego in matrem transfero: cæterum causa necis ferme eadem est, idemque fere instrumenti genus, scilicet funiculus umbilicalis per te a natura, laqueus per me a matre circumjectus. Utriusque est eadem vis, & nocendi ratio, cum premendo, & strangulando uterque vitam extinguat. Ex quo tua pariter interesse vides, ea quæ vocas legitima signa in medium afferre, rugas nempe in collo, lacerum caput asperæ arteriæ, spumescentem humorem in viis aeris, cumulatam sanguinem in pulmonibus, & corde.

Habeo quibus me oppugnatum iri machinis putes, iis nimirum, quæ sunt a me ad te oppugnandum adhibitæ. Sed quantum a nobis distes, & differas vide. Primum si segreges mihi nomen funiculi, nihil habet commune funiculus umbilicalis cum laqueo neque natura, neque habitudine, neque usu. Quod si funiculus ille interdum strangulando necat, non unice id facit obturando aeris vias, sed & sanguifera colli vasa, & umbilicalia comprimendo. Compressis umbilicalibus, tollitur circuitus sanguinis inter placentam, & fœtum: sanguiferis colli obstrictis, a circuitu sanguis inter cerebrum, & cor, ac ne spiritus animales a cerebro in cor influant, prohibentur; hinc vita fœtus illico extinguatur necesse est. Deinde natura lentus, viscosus, & tardi motus est sanguis in fœtu, per gracilia vasa percurrit, difficilius solvitur in calorem, tepescit facile, & cohibetur a frigore: quapropter ex causis etiam levissimis, & momento temporis aufertur ejus circuitus, deficiunt animales spiritus, perit infantis vita. Periit hæc, ut ego quidem sentio, in articulo temporis illius, quo fœtus, vix ab utero, vel pudendis matris educto capite, cum toto reliquo corpore intra uterum, & vaginam adhuc conclusus esset, distracto violentius funiculo, arctissime compressis cum collo umbilicalibus vasis, sublatoque san-

guinis circuitu, ab impetu naturæ partum expellentis funiculus dilaceratus, & dilcerptus est. Quæ rugæ in collo, quæve in larynge vitia expectari poterant a funiculi strangulantis nisu? qui & natura membranosus, & lævis est, neque diutius hæsit ad collum foetus, quam dum a distractionis violentia dissolveretur? Quæ item spuma conflare poterat in viis aeris? quive in pulmonibus, & corde sanguis consistere? Pulmones in articulo dicti temporis adhuc compacti erant: vacuæ sanguine pulmonales arteriæ, & venæ: vix radiolus aeris in vias aeris se intruserat: sanguis per foramen ovale, & arteriosum tubulum, devitatis pulmonibus, agebatur in gyrum, relictoque paulatim corde, tandem intra vasorum alveos totius reliqui corporis totus confiterat. Causam igitur vides, quare nullus debuerit in corde, pulmonibusque sanguis consistere, nulla in viis aeris spuma concreescere: nondum enim in pulmones influxerat sanguis: jam a corde recesserat: penuria aeris, & lymphæ materiam gignendæ spumæ suppeditare non poterat. An hæc ejusdem modi fuisse ostendas, cum laqueus injiciebatur a matre? rudis de se primum, & asper, scilicet ex rusticis filis cuti corrugandæ aptissimis coagmentatus; deinde longius ab articulo temporis supradicti, nec sine matris cunctatione circumdatus? Subducito, quæso, rationes a puellæ nascentis exordio ad finem illum, in quo nodus in laqueo a matre conjunctus fuit: tempora bene multa effluxisse fateberis. Unum est cum puella nascebatur in caput; alterum cum parta est; tertium est tempus cum manus extendit mater, ut filiam apprehenderet. Adde interpuncta, & moras, cum apprehendit, cum a veste cingulum avulsit, cum laqueum concinnavit, (a) bis in orbem duxit, aptavit, adduxit, contorsit, & in nodum denique copulavit. Jam igitur in his temporibus animadvertis mutatum in puella circuitum sanguinis; pulmonalia vasa repleta sanguine; respirationem iterato, ac sæpius celebra-

(a) Juxta relatoris verba: *al collo legata & due girate una cordella di bawella.*

bratam ; copiam lymphæ , & aeris in hujus viis pro spumefcentis humoris materia abunde provifam . Itaque implicatum , ut ante , tuus te iste laqueus , & constrictum tenet , neque ab iis moleſtiis liberat , quas depellere abſte , mihiſque exhibere volebas ; rugosæ cutis , dilaceratæ tracheæ , ſpumæ , & ſanguinis in præcordiis , & aeris viis hærentis , quæ ſunt veriora indicia necis a laqueo .

Veruntamen haſtas non abjicis , nec diffidis , & perinſignem ad manus experientiam te habere credis ; pulmones videlicet , qui de puellæ cadavere educti , & in aquam immerſi , nataverunt in aqua . Non eam vim habet , crede , quam putas , experientia illa pervulgata , & vetus ; & vero contra me neque aculeos , neque nervos habet : ego enim , ſi memoria tenes , poſui interjiſſe puellam , cum eam circumplicaviſſet funiculus umbilicalis , in primo ad lucem aditu inter magnos , & operoſos labores matris , capite excluſo ex patefacto uteri , vel vaginæ orificio , reliquo autem corpore adhuc concluſam intra uterum , & vaginam . Satis aperte declaravit hunc caſum Hermannus Teichmeyerus adverſus Beyerum cenſentem , excluſo capite , ſtatim facillimè excludi reliquum corpus abſque mortis periculo , ſcribens non perpendi ab hoc viro , *quod infans capite excluſo poſſit ſuffocari vel a funiculo umbilicali eum ſtrangulante , vel quando uterus , & pudenda muliebria externa conſtringuntur circa collum infantis ; adeoque ſemel reſpirato aere infantem mori capite excluſo , antequam totus naſcatur* (a) . In hac eadem ſententia eſt Michael Albertus , admonens huic caſui tum locum eſſe , *quando paulo diutius tunicis ſuis evolutus embryo , & toto capite patefactum uteri orificium tranſgreſſus , ſub reliqua uteri apertura , & partus tardiore ſucceſſu , in uteri cavitate moratur : aerique in primis patere aditum , ubi parientes foeminæ in locis apertis , & frigidis , velut horreis , & ſtabulis , denudantur , ut aer liberius corpus ambire , & uterum ingredi queat* (b) . Moritur in hoc caſu infans in partu , qui paulo ante in utero vivus

D 2

erat.

(a) Herman. Teichmeyer. Inſt. med. leg. c. 24. p. 241.

(b) Mich. Albert. Diſſert. med. ſor. p. 89. 90.

erat. Respirati aeris pulmo natando in aquis testis est, qui tamen de infantis, ante partum mortui, vita post partum testimonium ferre non potest. Neque hoc a Beyero negatur, qui cum infantes neget illæsis involucris nasci posse, iis tamen ruptis, *licet adhuc caput circumdent, partum non respirasse, nemo, inquit, affirmare audebit, qui vim aeris undique irruentis perpendit* (a). Et sane mira, & incredibilis est aeris vis, & subtilitas, viriumque ingentium ejus elaterium, & pondus: quacumque enim vel minima aperiat rima, illac celerrime perfluit, & vel modica pars, & ut dixi, radiolus aeris, laxatis pulmonum cellulis, promptissimos ad natandum pulmones efficit; quoniam ex mixtura aeris mutato pulmonum volumine, mutatur etiam pondus, quod respectu aquæ levius efficitur, unde juxta æquilibrii leges ad ascensum compellitur: *solidarum enim magnitudinum, docente Archimede, quæcumque levior humido fuerit, demissa in humidum manens, non demergitur tota, sed aliqua pars ipsius extabit ex humidi superficie* (b). Verum silentio præteriri non debet, speciem illam pulmonum natantium fallaciis, præstigiis, & fraudibus refertam esse, quæ incautis, & credulis fucum faciat. Experientiam tu illam vocas, alii fallaciam, dolum, captionem; ideo quod ea, quæ aliquando sic, alias secus, nec una semper visuntur facie, dolosa, & mendacia merito reputentur. Quid enim captiosius, quam infantem, qui natus vixerit, significari mortuum prodiisse? cumque in utero mortem obierit, prodiisse vivum ostentari? Utrumque mentiuntur pulmones in aquis: nam &, infante edito vivo, descendunt ad fundum aquæ, &, eo in utero mortuo, fluitant in superficie. Infantis cujusdam octodecim horas a partu vivi, post mortui, cujus pulmones non modo integri, sed & in frustra discerpti fundum aquæ constanter petierunt, mentionem facit in Actis Academiæ Naturæ Curiosorum clariss. Mauchartius (c). Contra Diemerbroekius in foetu paulo ante partum

(a) Apud Herman. Teichmeyer. l. c. p. 241. 242.

(b) Archim. l. p. Prop. 4. de iis, quæ vehuntur in aqua. Apud Teophil. Bo-

net. in med. septem. T. 1. l. 2. sect. 17. pag. 443.

(c) Jo. David Mauchart. Academ. Cæsar. Leopold. N. C. Cent. 1 & 2 p. 247.

tum in utero extincto, pulmonem adeo mollem, & spongiosum se reperisse affirmat, *ut aquæ injectus minime subsisteret, sed nataret* (a). Huic simile exemplum in eadem Acta A. N. C. retulit clariss. Heisterus (b). Nec deessent alia sane multa, sed nolo esse longior. Jam si a pulmonibus desumpta signa in tam diversas, tamque contrarias discedunt partes, quæ conjectura certior ab iis de infantis vita, vel morte capiatur? Nascitur infans vivus: descendit in aqua pulmo; mendax est. Nascitur infans mortuus: ascendit in aquis pulmo; iterum mendax est. Nascitur rursus mortuus: obitetrrix anceps, & dubia intra illius os inspirat aerem, si forte sopitus excitetur, & vigilet: pulmo plenus aere aquæ supernatat; denuo mendax est. Respiravit aerem, proxime ad partum foetus: moritur in partu: supernatat pulmo; rursus mentitur. Quæ signa putanda sunt hæc, quæ in apertis rebus sunt falsa, in obscuris ambigua?

Nuda igitur hæc signa si sumas, judicare qualia sint haud facile possis. Scrutari omnia solertissime, & conferre invicem convenit: a causis, loco, tempore, partu, & facto ipso conjecturam capere: umbras a rebus, verum a falso accurate discernere, ne similitudo, & species errorem creet, perversa interpretatio causæ ad sententiam inique ferendam deducat. Cum factum naturæ comparo matris facti, sexcenta mihi se offerunt, quæ naturam accusent, matrem defendant. Matrem defendit, in summa rerum necessitate inopia omnis auxilii, magnitudo laborum, importunitas hyemis, alienissimus corporis ad terram positus, nulla ruboris in collo, nulla in cadavere filiae legitima nota necis a matre. Accedit tristissimi timoris sensus, solitudo loci, caligo noctis, & oculorum, mentisque cæcitas: in hoc enim genere nimis verum est, & id quod offendit semper nimium esse, & id quod a sana mente deturbat numquam parum videri. Naturam accusat umbilicalis funiculus dilaceratus, quem ab nemine discerptum fuisse constat:

accu-

(a) Diemerbroeck. Anat. I. 2. de Thorac. p. 312.

(b) Laurent. Heister. Ephemerid. Acad.

Cæsar. Leopold. Vol. 1. observ. 188. p. 144., & sequ.

accusat circa collum puellæ lividi coloris circulus: accusat acerbitas frigoris membra, & viscera matris, & fœtus convellentis: accusant contrarii motus, & impetus colluctantium inter se, & confligentium in partu virium: violenta fœtus in partu mora, strangulatus vasorum, sublatus sanguinis circuitus, silentium denique infantis accusat. Quam voles enim subtiliter, & acute disertus sis, si dum per tempus licebat, & necesse erat, nullum ejulatum, nullam primam vocem emisit filia, magnum id hercule, ac præstans mortuæ ante matris factum puellæ argumentum est; eoque præstantius, quo ad audiendam vocem comparata erat matris auris attentius. Neque dicas: vocem abstulit offensio capitis ad terram gravis: etenim offensio (quamquam quæ gravis esse poterat in ea puerperæ statione, & terræ vicinitate?) in delicatissima infantis cute, atque in tenellis ossibus cranii dedisset signum; levis non ademisset sensum, quinimmo novo cruciatu addito, infantem ad ejulandum altius impulisset.

Quod si ergo in partu interiit filia, ut expositæ jam, & nexæ aliæ ex aliis confirmant causæ, fato igitur suo, non matris facto interiisse puella dicenda est: neque enim consciscendæ necis spatium obtinere potuit mater, cum fatalis causarum series, & necessitas prius interfecerit filiam, quam interficiendi potestatem assequi mater posset, cui propterea, sicuti objectæ necis præsumptio obesse non debet, ita ne opinio cogitatæ officiat sperandum est: quoniam si filiam perdere cogitavit, tamen non perdidit filiam, cujus vita jam functæ, non vivæ collo laqueum circumjecit.

Pro Maria Vanti in capitis judicium vocata .

DEFENSIO.

CUm de dubiis hominum delictis judicium, quod reo mortis pœnam inferat, a Medicis ferendum est, ita circumspecte, prudenterque agendum esse judico, ut veritate præ oculis habita, per libram, & triumphes tractetur res, ne condemnatorum sanguis animas commaculet peritorum, atque ne illum divinus Judex super filios filiorum diffundat. Quæ judicandi regula, ut in omnibus adhibenda est, sic vel maximè cum mulierum perpenduntur scelera, quæ ut plurimum ignorantia, timoris, amoris, imprudentia, pudoris non levem habere solent excusationem. Quod si hujusmodi criminum indicia pro incertis, pro obscuris, pro fallacibus teneri merito possint, nec (a) *clare, nec aperte* ultra confessionem de excessu constet, pendeant oportet suspensi, & ancipites Medicorum judicantium animi; vel saltem æquitatis ratione habita omnibus enitendum est viribus, ut hujus ordinis peccata non sint nec gravi, nec extremo expianda supplicio. Itaque, infelix genitrix, demissum, & oppressum animum ad bonam spem erige, & recreata paulum a metu respira. Non indefensa, non deserta, non ex toto jacebis neglecta; etenim cum apud Judices clementes, & probos causa dicenda sit, in illorum integritate animorum defensio pro te clara, & aperta relucet. Quod etsi plusquam satis est, id quoque accedit nihil esse in facto, nihil in accusationibus, nihil in peritis, nihil in tui ipsius confessione, quod capiti tuo pœnam conscribat sanguinis. Quæ ut vera sunt, sic etiam ut pro veris probentur tria facio. Primum describo
id

(a) Monitos verò velim in hujusmodi casibus Judices, ne tam facile has mulieres ultimo damnent supplicio,

eum *clare, & aperte* de excessu ultra illarum confessionem non constet.
Thes. Dec. 13. n. 7.

id quod dedit causam criminationi: tum & peritos, & accusatores in familiarem disceptationem adduco: denique ex tui confessione facti defensionem rei suscipio. Quæ omnia simplici quodam, & versatili stylo persequor, ut in conspectu Judicum per se eniteat veritas incompta quoque, & impexa.

En ergo puella extincta, recenter nata, nonimestris, omnibus numeris absoluta. Hæc ex humida, profunda, frigida, foetida educitur latrina. Cute foedata putet, sed nihil in ossibus fracta, nihil in carnibus contusa, nihil distorta in articulis, nihil in membris nigra est. Zonulam humentem, & turgidam collo illius bis circumductam, & nodo firmatam videte. Livescunt parumper labiola: lingua aliquantulum exerta tumet in apice: collo tumor est, & sulcus: ex ventre pendet umbilicalis funiculus: denique thorace aperto cor, & pulmo nullam indicant labem, et si aquæ impositus pulmo, innatat.

Accedite nunc arte medica periti, & antè Deum veritatis auctorem stantes judicate. Nata ne viva puella hæc est, an mortua? Strangulata ne a laqueo interiit, an alia de causa suffocationem est passa? (a) Suffocata est per laqueum; (b) nata vixit ad aliquod tempus, respondent Curiaë chirurgi. Tam liberè, tam subitò, tam fidenter sententiam dicitis? Afferte fundamenta opinionis. Vixit, ajunt, ad tempus, (c) quia extracti pulmones aquæ supernatarunt. Zonula spiritum fætulæ interclusit, (d) quia alias nec lingua exerta, nec tumens, nec nigricans visa esset; labia nihil livida, collum nihil apparuisset sulcatum. Hujusmodi ne tantum rationibus pro Fisco statis? Vobis, qui delictorum judices in Curia sæpè sedetis, præ manibus erant Paulli Zacchiæ, Fortunati Fidelis, Paræi, Farinacei, aliorumque Consultatorum volumina, ex quorum doctrina novum

- (a) Si vede esser stata strangolata a forza dopo nata &c.
 (b) Giudicano, e attestano essere detta creatura nata viva, e avere qualche spazio di tempo vissuto.
 (c) Furono veduti stare a galla sopra di detta acqua, talchè maggiormente

- arguissimo, e giudicassimo, che detta creatura fosse nata viva, e che avesse vissuto qualche spazio di tempo. *Hæc ex processu.*
 (d) Perchè se non fosse nata viva, non avrebbe quel poco di lingua fuori della bocca.

vum non erit, (a) quod non licet fidere signis communibus, sed requirenda quæ propria; (b) quod subita mors, ac naturalis suffocatio plurimum habet commune cum morte violenta; quod inter conjecturas, (c) & indicia ad probandum, semper sumenda est interpretatio delicti exclusiva. Revera quodnam infidum magis, inconstans, dubium experimentum eo, quod contingit & in fœtu si vixerit, & in fœtu si nunquam liberè auram vitalem spiraverit? Tale est illud de pulmonibus fœtuum extractis e pectore, & aquæ limpidæ impositis, qui non minus innant embryone extincto in utero, ac cum extra uterum, pueri respirarunt (d). Dicite, amabo vos, an non aliquando postremis saltem mensibus aliqua est embryonum in utero respiratio (e)? Forte ne aer ita crassus est, ita iners, ita sinè motu, ut effusis amnion aquis tunicas utero inclusas subire nequeat? An non nascentes homines, cum ex uteri cervice caput exerunt, vel cum adhuc in vagina morantur, respirationem non levem habent (f)? An non pulli pipientes in ovo inclusi subaudiuntur? Ergo si experimentum hoc & ad vitam & ad mortem fœtus referri potest, non verum est consequens, quod infertis; pulmones innant, ergo cujus sunt, extra uterum respiravit, & vixit. At pro indubitata probatione facti huiusmodi experimentum semper habitum est. Quid inde? Etiam à vobis in probatis haberi solet partum octimestrem vitalem non esse, tamen si rationem, & experientiam rerum magistrā con-

E
sula-

(a) Non licet fidere signis communibus, sed recurrendum est ad magis specialia. Paræus lib. prædict.

Fort Fidel. lib. 2. Lib. Medic. c. 3.

(b) Medici multum advertant in isto casu, nam subitanea mors, & naturalis suffocatio solet etiam causare talia, & pejora signa in gutture, & alia parte corporis.

Foller. in d. cap. inform. nu. 24.

Farin. quæst. 2. pag. 19.

(c) Semper sumenda est interpretatio delicti exclusiva. Marf. in Rub. de fide inform. nu. 47.

(d) In fœtu mortuo, ante partum in utero extincto pulmo aquæ injectus minimè subsedit, sed innatavit.

Diemer. Anat. lib. 2. de Thor.

Cirill. in Ethmuler. de Morb. Respir.

(e) Concludendum cum Bartholino fœtum in utero saltem ultimis mensibus, cum maturitati, & partui proximus est, sine tamen magno musculorum thoracorum conatu respirare. Sponius in Aph. Hip. pag. 40.

(f) Fant. Anat. de Org. Respi.

fulamus, quid falsius hoc asserto? Constantia experimenta in probationibus sunt eligenda; æquivoca, dubia, varia, & falsa rejicienda. Cognitum jam est nullius ponderis pro intentione Fisci experimentum de pulmonibus aquæ supernatantibus à Diemberbroechio (a), à Cirillo (b), ab Heistero (c), a Sponio (d), à Paræo (e), à Bartholino (f), ab Academiis ferè omnibus; & adhuc a Curiae peritis ubi agitur de hominum nece pro valido, & probante est admittendum?

Non majoris profecto ponderis est linguæ exertio ad probandam foetulam viventem à laqueo suffocatam; etenim de lege naturæ est, ut nascentes foetus, & laborantes in exitu tumeant collo, gingivis, facie, lingua, præsertim si vel ab uteri cervice compressionem patiantur, vel angustæ sint viæ, vel parturientis situs indebitus foetibus incommodum faciat: quod si jam mortui in utero jaceant, linguam procedere ad os extra omnem dubitationem est positum (g). Sed hæc sint pro nihilo. Fortè adhuc putabitis, linguam exertam evidens esse argumentum suffocationis in vivente, si in cadavere, cujus collum constringatur, linguam erumpere videatis? Profecto cadaveris dentes evellite, stringite circà jugulum, vim facite ad linguæ radicem; extra gingivas feretur hæc: nec novum coquis experimentum est, qui demortua, & collo distorta animalia tractantes ad libitum exeri, & emungi illorum linguam cognoscunt. Sed quid hæc quærimus, cum judicium nullum æquivocum magis esse possit in suffocatione per laqueum probanda, quam hoc ipsum a linguæ prominentia deductum? Epilepticis, apoplecticis, illericis, anginosis, asthmaticis quid communius? Ergo si epilepticus aliquis quasi fulmine tactus in paroxismo periret, illique aut arte, aut malitia, aut casu laqueus collo injectus esset,

(a) Anat. lib. 2. de Thor.

(b) In Mang. de Morb. Resp.

(c) Act. Acad. Cur. obs. 188.

(d) In Aph. Hip. pag. 4.

(e) De Renunc. Vuln. in Manget.

(f) Anat. de Org. Resp.

(g) In foetibus, qui ex utero prodeunt mortui, lingua nonnihil inter maxillas prominet. Stalp. T. 2. Obs. 22. Legatur Historia relata a Mons. de Rapportes pag. 506.

set, ex quo linguam extra gingivas haberet prominentem, & tumidam, fuisse a laqueo suffocatum, cum viveret, esset à chirurgo pronunciandum? Si argumentatio à causa pro non causa fallax ad hæc usque tempora judicata est, quid de hujusmodi adducto a peritis argumento dicendum sit, norunt aperte omnes. At non exerta tantum, sed tumens, & nigra in apice aliquantulum visa est, unde ad radicem quoque tumor, & nigrities propagata est. Affirmatis vos, ego nego. Quodnam pro tumore probando, & pro certitudinis criterio habitum a vobis est experimentum? quæ industria? quæ animadversio? Os ne foetulae aperuistis? linguam eduxistis? altitudinem descripsistis? crassitiem comparastis? Nihil horum. (a) *Ex tantilla igitur lingua prominente per apicem, perfectum, & justum de tumore, & nigredine judicium datis?* Jure itaque ut vos ita esse dicitis, sic nos secus esse affirmamus. Sed, ut vultis, tumeat. Quid ad me? Ut tumor linguae suffocationem per laqueum in vivente, probet, conjunctus, oportet, sit cum (b) oculorum extra orbitas emissionem, oportet, ut narium alae latè compareant explicatae, oportet, ut facies nigricans turgeat, oportet, (c) ut muco spumoso, plus minus cruore tincto scateant os, & nares. Quod si ob latrinæ sorditiem abluendam observationi non erat locus, ore foetulae diducto muco turgescens, & spumofus intra maxillas comparuisset. Quæ omnia cum vel inobservata neglexerint chirurgi, vel nullo modo (quod probabilius) extiterint, quæ vis sit in argumento ex tumore linguae deducto, non est quod nitamur ostendere.

Nec objiciatis velim fugillationem labiorum, & colli, ejusdem tumorem, & sulcum; nam præterquam quod nihil horum assertum est die Jovis 23. Februarii 1736., cor-

E 2

pore

(a) Un poco fuori della bocca. Proc. fol. 7.

(b) Lingua tumidior, ac nigricans extra dentes cum oculis prominet, atque oportet ut muco spumoso plus minus cruore tincto scateant os, &

nares. Bohn. de Ren. Vuln. Bib. Chir. Mang. pag. 691. diff. 2.

(c) Cum fauces recentem natorum muco ordinariè scateant, fieri facile queat, ut mox a partu ille in spumam elevetur. Ib. d. Bohn.

pore, ut ajunt, delicti sub oculis posito, sed tantum die Sabathi 16. Junii 1736., quattuor scilicet elapsis mensibus, hæc quoque satis levia indicia pro Fisco sunt. Nam si fætula in ortu labiis terram fricasset (a), si sulcum in carne laqueus post mortem impressisset, si nigredo ex humida, spurcaque latrina causam cognovisset, frustra incognitas quæreremus effectuum rationes, cum aliunde evidentes præsto essent. Præsto autem sunt: etenim qui pollinctores ad præservanda a corruptela cadavera præpositi sunt, movent, & præcipiunt ne ulla pars sit in humido, (b) cum nihil magis nigrorem, putredinemve inducat, ac humidum ipsum. Humidum laxat, humidum corrumpit, humidum partes præsertim spongiosas, ut labia sunt, inflat facilè, & ad corruptionem disponit. Tumorem verò, & sulcum a stringente zonula originem trahere non inficior, sed effectus hic a premente subligaculo, cum jam extincta fuit fætula, non cum adhuc in vivis erat, dependet. Quandoquidem cum spiritum intercludit instrumentum permanens, id agit, ut non minus sanguinis circulum circa collum impediat, quam ad omnia membra, & viscera, impeditique regressus sanguinis ad venas in humeris, in brachiis, in facie non levia animadvertantur indicia, perque membra, & artus nigricantes spargantur maculæ (c). Consequens ergo est, quod vestigio apparente tantum circa collum fætulæ, instrumentum vel egit in demortua, vel instrumentum non permanens sanguinis circulum interceptit. Nec novum est in cadaveribus multoties imprimi stigmata, si gravis pressio contingat, & si corpus premens, & stringens (d) infletur a guttularum serie ad instar cuneorum in-

(a) Si pronus hic diutius manserit, quanto enim situs hic modo editis præjudicet, rudiores nedum obstetrices nos docent, dum hos statim cum manibus exceperunt, invertunt, & inversos in gremio ponunt. Bohn. pag. 688. Manget.

(b) Locus humidus maxime ad putrefactionem facit. Becher. Phil. subter. lib. 1. sub. V. C. p.

(c) De cætero livida comparet facies,

humeri, & brachia, circulatione sanguinis cum impetu intercepta, quin immo caput, & thorax. Mang. Bib. Chi. T. 3. pag. 691.

(d) Humiditas aeris ambientis chordas implet. Gal. com. 6. Aph. 39. & 50.

Funis madidus decurtatur ultra decimam sextam partem longitudinis ejus. Bor. prop. 20. pag. 1002. Bib. Anat.

inflante; quæ si sunt, ut revera sunt, humectata, & stringens zonula fulcum impressit in collo cadaveris; eoque tantum in loco, quem instrumentum, & funis compressit, elevatus est tumor, quia jam ante stricturam sanguis spiritum, & circulum deperdiderat. Oculos quæso paulisper convertite ad cadavera manicatis induta subuculis. Solvite strophium a collo: brachia à manicis liberate. Fovea apparebit & in collo & in brachiis plus minus profunda, subrubicunda, circumcirca livescens, tumescens ad mensuram stringentis indusii, idque clarius manifestabitur, si cadaver sepultum ante in tumulo humido vel aliquantulum jacuerit; cujus observationis etsi auctores non habeo, vobis tamen ille ego sum auctor, qui ut pro veritate dicerem in hac causa, bis enarratum experimentum habui animadversum.

Sed jam ad nauseam lassi periti severitatis, & pertinaciæ argumenta nostra accusant, & licet convicti fateantur, quod indicia ab iis posita singillatim sumpta probant nihil, collective tamen accepta suffocationem in diu vivente habitam aliqua ratione dicunt significare. Quæso amice agamus. Non excandescite. Petitis ut vobiscum pronunciem viventem fætulam strangulatam interiisse? interit: experimentum pulmonum pro valido, & probante admittendum esse? admitto: linguam prominere, tumere, livere ex suffocatione? livuit, tumuit, prominuit. Sit ut vultis, Severus ne sum, & pertinax? At si liberale officium, quod nunc vobis præstiti, justum meretur, & postulat fructum, placide, & patienter quæ sum dicturus attendite.

Strangulatio quælibet a corpore extrinsecus premente facta duplicem cognoscere potest in actione causam. Est alia permanens, transiens altera. Sic cum quis jugulatur a fumo carbonum, (a) a fulminum halitu, a forti, & citissima compressione carotidum, a mercurii vapore, a cloacarum fœtore, instrumentum suffocatio habet transiens: ex adverso tumores occupantes tracheam, aqua spiritum co-

hi-

(a) De suffocatione ex Gas Variar.

Rer. Etimul. T. 2. pag. 136.

hibens, laqueus strictim collo injectus instrumenta sunt permanentia, quæ plura relinquunt post se. Videbimus enim (a) cutem in collo rugolam, tumorem universæ faciei, capitis, & humerorum, rupturam plus minus tracheæ, vertebrarum colli distorsionem, maculas nigras hic atque illic per corpus sparsas, linguæ exertionem multam cum oculis prominentibus, spumam, & mucum extra nares, & os effusum, turgentiam cordis, & vasorum, pulmonis infarctum, rubedinem, spumositatem, inflationem, denique vasorum cerebri, & meningum sive rupturam sive enormem turgescientiam. Quæ suffocatio ab instrumento transeunte est, aut nulla dat signa, aut saltem levia, inter quæ tumor aliquis in lingua, vel circa collum nigredo; de reliquo vix dignoscitur suffocans causa; nam cum citissima est actio, effectus primarius actionem consequens est promptissimus, effectus verò secundarii, tempus, & spatium requirentes, ob velocitatem agentis haberi nequeunt. Patet hinc quod cum signa supra posita, nec collective, nec distributive in foetula nostra animadvertantur, quin immo (b) nulla membrorum commaculatio, nulla cutis colli rugolitas, nulla labis indicia in corde, & in pulmonibus (c), quæ pro indubitata notitia facti ponuntur ab auctoribus (d), restat dicendum firmiter a causa permanente, hoc est a laqueo, non interiisse puellam. Ergo ab instrumento transeunte occisa periit. At a quonam? A funiculo umbilicali circa collum foetæ implicito, cum in utero versabatur, qui fauces filiolaræ presit, & carotides premens subitò interemit eo tempore, quo misella e vagina prodire tentavit (e). Ita assero, ita judico, neque id ad op-

(a) Rugositas colli cutis, asperæ arteriæ dilaceratio, spumosi sanguinis in thorace collectio, hæc maxime distinguunt mortem per strangulationem. Zacchia lib. 10. conf. 19.

(b) Non fu trovato in veruna parte di quello alcun segno, o difetto esterno. Proc. fol. 132.

(c) Osservassimo, che il cuore, ed i

pulmoni erano intatti, ed illesi. Proc. fol. 134.

(d) Zacch. lib. 10. conf. 19. supra cit.

(e) In quibus notandum, quod subitò, si stringitur laqueus, & angustantur vasa sanguifera, in momento omnis sensus, & motus pereat. Etm. T. 2. pag. 175.

opportunitatem pronuncio . Sententiam hanc firmant clar. viri , me anatomicorum evincit auctoritas , movet ratio , observatio suadet ; quin immo parturientis nostræ conditio , collocatio indebita , laceratio funiculi , frigus ambiens , animi pathemata occupantia sententiam aperte confirmant . De quibus antequam dico , breviter nonnulla prænoto .

Nono circiter mense qui fœtus in utero sedebat , ut minus matris venter ad plenitudinem cresceret , capite , & collo inclinato , genibus versus genas , calcaneis ad nates retractis , manibus vel demissis vel amplectentibus pedes , impatiens tandem angusti carceris caput elevat , spinam dirigit , manibus , & pedibus nititur , huc , atque illuc volvitur , deorsum tandem ad os uteri prolabitur , capite , manibus , & pedibus sursum erectis (a) . Supra caput fœtus circa fundum uteri firmatur placenta , quæ innumeras radículas in chordam umbilicalem colligit . Funis hic (b) supra frontem embryonis naturaliter fertur , atque reflexus per occipitium decurrens , ut plurimum anteriore parte delabitur , & collum fœtus circumdans ad ventrem descendit , & in illo implantatur . Præterea (c) cum in ventre matris versamur , non eundem subimus sanguinis circulum , ac cum nati sumus , nam tum cruora dextro ad sinistram cordis sinum fertur per foramen ovale , nihil , aut certe parum per pulmonem excurrentes ; ex adverso post ortum vix aer subivit pulmonum cellulas , ut , qua data porta , sanguis ex antiquo deflectit itinere , & pulmonales cryptas pervadens inusitatum , & novum circulum complet .

Qui-

(a) Situm hunc acquirit fœtus quando ultimo tempore se incipit extendere , & invertere , capite inclinato , orificio uteri imminet , quod fit instante jam partu . Ethmul. pag. 876. t. 2.

(b) Jo. Helvvigius . Schroch. Harvey exercit. de partu apud Manget. Bib. Chir. T. 3. pag. 845.

Ab Umbilico super pectus progreditur , indeque interdum ad alterutram juguli , & cervicis partem si-

ve dexteram , sive sinistram oblique ducta circumflectendo se ad occiput per mediam frontem paulatim in placenta abijt . Interdum in dextra cervice incipiens collum ambit , interdum quoque simplici hoc flexu collum velut torque involvit Barth. pag. 311. lib. 1.

(c) Harv. de circu. sang. Heister. comp. Anan. Verchii. de for. ovali , in Marii Anatom.

Quibus præmissis, ut in viam redeamus, ordo postulat, & necessitas, ut Mariam Vanti alloquamur. Eja age. Accede infelix mater. Quo tempore, quo loco, quo positu, quibus auxiliis miserum partum edidisti? Edidi, respondet, noctu, gravi sæviente hyeme, omni destituta auxilio, omni orbata lumine, omnium rerum ignara, humido, & frigido in lixiviaro, prona jacens humi, perterrita, pudens, & vehementissimis concussa doloribus (a). Cur aliquam ex familia in auxilium non vocasti? Gembunda dolebam, contremiscens clamabam, convulsa ejulabam, cum venit ad me Anna Raimondi Gasparis mei domini socrus, cui licet ex indicato dolore mammarum, renum, laterum non levia dedissem signa instantis partus, id sum assecuta, ut somniculosa se se eriperet, mihi afflictæ id tantum consulens, ut prunis me calefacerem (b). Cum foetula ex utero in terram cecidit, ploravit ne illa? Naturales edidit motus? Umbilicum scidisti tu? (c) Timui ne vagiret. (d) Leves, & incognitos per sensi motus. Umbilicum non discidi. Perge mulier infelix: tua de verbis tuis causa in tuto est, quoniam justorum mortalium nemo opinari nunc potest te viventi filiolæ iniquam manum injecisse. Videte quæso arte medica periti, obtestor vos, num iusta mihi fuerit occasio affirmandi foetam, cum enitebatur, strangulatam ab umbilicali funiculo interiisse. In mentem nunc revocate descriptum embryonis in utero positum. Cum partus dolores instant, & mulierem animi pathemata circueunt, & frigus undique pungit uterum, & nullus affidet prægnanti, ut consoletur, ut calefaciat, ut foveat, (e) quo in periculo versatur foetus ad uteri cervicem prolabens? Quod si accedat, ut situm partui naturali adversum obtineat mulier, hoc est in ventrem (f) humi-

(a) Proceff. fol. 71.

(b) Proceff. fol. 48.

(c) Dubitando, che zigasse Proc. fol. 71. t.

(d) Non sapendoli dire che moto facesse, Proc. fol. 71.

(e) Cum partus instat, laborare incipit, & in periculum venire cum

in utero vertitur. Hip. de ostim. partu.

(f) Unde suffocatio fit, seu strangulatio ab aere, qui sit æquo rarior, vel æquo densior, frigidior etiam, & humidior. Bel. de morb. pect. p. 494.

midam, & frigidam attingentem terram, rigido irruente aere, (a) coxis, & cruribus in libera contractione positis, spatio inter terram, & vulvam vix relicto, ut foetus sine noxa prodire possit, quæ incommoda patietur puer in utero vertens se se, (b) quæ damna ex convulsa uteri cervice collum ipsius in mora constringente, quæ pericula in exitu e pudendis? Profecto & concutietur ille in utero, & circum motus, ductusque implicabit se se, eumque trahet, intricabitque funiculum, qui (c) naturaliter illius collo circumplicatur. Neque modo trahet, sed vias præ summo frigore (d) angustas tentans vincere, vim tantam, & impetum exercebit, ut tandem aliquando explosus ab utero lacerabit funiculum (e), & in actu exitus, aut paulo post strangulatus subito morietur. Neque inconsulto hæc dico; Harveum legite (f) sic pronunciantem: *Si itaque anteriore etiam parte delabatur, collumque circumdet, quia hac ratione brevior evadit, foetum retrahendo, vel simul secundinam cum foetu ad exitum rapiendo partum reddit difficilem, immo in ipso egrediendi conatu embryonis fauces laquei instar constringit, eumque strangulare potest.* Neque id ad possibilia tantum est referendum, si collis foetuum circumductos umbilicales funiculos, strangulatosque viderint natos Thom. Barthol. (g), Rodericus Castrensis (h), Bavhinus (i), Hildanus (k), ne alios dicam, quorum vel numerus integrum volumen impleret. Pro omnibus autem sat aperte loquitur Bohnius (l), cum ait: *Accedit quod luctuosa aliquando satis testatur experientia funiculum umbilicalem collo foetus nascentis*

F
ita

(a) Ultimis mensibus quævis etiam vel levis commotio abortum facit. Tozzi in Aph. 31. lib. 2. pag. 65.

(b) Uterus in partu se se colligit, & constringit ad exclusionem foetus, & si nimia fuerit illa constrictio, ac foetus corpus tenellum vehementer comprimat, eum suffocare potest. River. cent. 2. p. 487. obs. 7.

(c) Funem per collum ducit, & supra frontem reflectit. Barth. l. 4. pag. 289.

(d) Aer nimis frigidus ad effectus spasmodicos disponit, & vasa coarctat.

Hof. T. 3. pag. 105.

(e) *Acciò non venisse a tirare con violenza la secondina, e con essa la matrice, il che li causerebbe un gran flusso di sangue, ovvero si potrebbe rompere il cordone.* Mauriceu lib. 2. p. 199.

(f) Harveus exercit. de Partu.

(g) Lib. anat. refor. c. 27.

(h) Exercit. Med. 21.

(i) Apud Schenckium lib. 4. Af. med.

(k) Cent. 4. obs. Chir. 57.

(l) D. Bohn. de rebus. Vuln.

ita circumvolui, ut in ipso hujus enixu incongrueensus illum brevi exstinguat. Circumvolvitur autem facillime, & grave mortis facit periculum, cum mater intempestivos, incongruos, præposteros agit motus (a); cum corpus tenellum, aut ab utero, aut a vagina, aut a frigore vehementer (b) comprimitur; cum animi pathematibus maternis & ille urgetur (c); cum male decumbit parturiens (d); cum primipara est mulier (e); quæ omnes causæ cum Mariam Vanti in partu suo comitentur, quid probabilius, quam foetulae illius collum circumligatum, & strictum a funiculo umbilicali vim fuisse passum vehementissimam, ut inde subita processerit mors. Sed male probabilitatem quæro, cum certitudinem habeo; etenim si umbilicus cæteroquin robustus, tortuosus, & crassus diffractus est, nec mater, nec obstetrix, quæ nulla erat, discidit, restat, ut ex foetu laceratio sit habita. Lacerari non potest nisi per vim factam ab ea corporis parte, circa quam volvitur; cum autem (f) collum id sit, cui stat circumjectus, collum id fuit, quod contranitens nisi, occasionem dedit lacerationi, de consequenti foetulae (g) strangulationi, quæ forte secuta non esset, si una cum filiola, & funiculo placenta erupisset, quoniam tum, vi reagente cessante, aut paucam, aut nullam foetula circa collum pressionem esset passa; cum

au-

(a) Motus parturientis intempestivi partum retardant, cum illa, ubi opus est, stare, decumbere renuit, vel inopportune agitur, unde contingit foetum vel non posse exire debita figura, vel illam amittere ob matris motus præposteros. River. prax. med. lib. xv. c. 18. pag. 398.

(b) Casus violenter concutiens, ictus ventris foetum contundens, abdominis motus vehementes abortum maxime promovere. River. ibidem.

(c) Foetum enecant animi commotiones graves, ut ira, tristitia, terror &c. Riv. lib. 15. c. 17. pag. 396.

(d) Lectum jubeto ad caput sublinem habere, ut declivis sit in pedes, animadversione habita, ne prona sit Ho-

mo. Hipp. juxta vers. Marin. pag. 103. lib. 9. de Morb. mulier.

(e) Ex puerperis maxime laborant primiparæ. Hipp. lib. de nat. pueri.

(f) Ex parte foetus sit laboriosus partus, si funiculus umbilicalis, qui cingit communiter frontem foetus, aliquot gyris sit circa collum circumvolutus ita, ut quasi laqueo suffocandus prodeat. Casus est sane periculosissimus. Etm. T. 2. pag. 883.

(g) Restando intortigliato con alcuno de' suoi membri il tralcio umbilicale, questo si fa breve &c. e in tale incontro è grande il pericolo, che resti suffocata la creatura. Mell. lib. 3. pag. 297. c. xi.

autem (a) quæ secundinæ dicuntur, multo a partu tempore exierint, umbilicusque in actu parturitionis lacerationem subierit, id in confirmatis habemus, quod supra probavimus. Nil igitur mirum, si nata foetula nullam emisit vocem, nullum ploratum, nullum vel leve suspirium, quod, me iudice, maximum argumentum est, ne tantillum quidem, ante laquei impositionem, vixisse: etenim si foetus robusti, sani, nihil in partu concussi, ab obstetricibus collecti, calefacti, cooperti subito vagiunt, plorant, ejulant, quos promptos, & repetitos ploratus nostra edidisset nata, tanto labore enixa, tantis concussionibus agitata, tanta vi explosa, tanto percussa frigore, tantis in circumstantiis posita, in quantis vel robustus homo ejulasset? Nec foetulae debilitatem accusetis velim, nam etsi forte languor, & labor altum cohibere ploratum possent, omnem tamen, & sensibilem voculam impedire non possent; aer siquidem irruens in pulmones, frigus, indebita contrectatio, & quæ aliæ supra positæ sunt causæ necessario gravissimum dolorem inducunt; dolor autem supra laborem est, & voces, & gemitus elicit e defatigatis etiam corporibus. Neque audiendæ sunt hac super re temerariæ, & insipientes obstetrices, quæ ut sæpe gravidarum crepitus pro uterino foetus vagitu habent, sic vere vagientes pueros sæpe non advertentes, necessitatem ploratus ad vitam foetuum aperte negare audebunt. Audiatur potius hac super re Aristoteles (b), audiatur Avicenna (c), & ex recentioribus testimonium det Melli (d), qui omnes, nisi *subitum*, dico *subitum*, ejulatum audiant, foetus extinctos jam judicant.

Sed quid in his immoramur? Inconcussum, ut arbitror, firmumque stat puellam nostram nihil a nativitate vixisse, ne per momentum quidem temporis; & si, vel

F 2

nul-

(a) E vi buttai anco dell'altra robba, che feci dalla natura, dopo di detta creatura. in Proc.

(b) Nascuntur pueri secundum naturam versi in caput, qui cum exierint vocem *statim* emittunt. Arist. de Hist. anim. lib. 7. c. x.

(c) Nam foetus ipse neque ullam vo-

cem emisit, neque ejulatum, nec respirare observatus fuit. Quibus signis absentibus foetus vitalis (hoc est vivus) esse non potest. Avicen. 23. 2. Tract. 1. cap. ultim.

(d) Li Uomini tutti entrando nel mondo salutano la vita col pianto. Melli lib. 2. c. 9. pag. 233.

nullum argumentum pro thesi mea esset, hoc unice valeretur, enixam foetulam naturales motus non edidisse. At movetur. Non inficior; sed id vobis peritis probandum, incumbit, motus eos de naturæ constanti lege fuisse institutos. Oculos ne diducebat foetula? Digitos ad palmas componebat? Pulmones exercebant se se? Cor pulsum, & repulsum movebatur? Os aperiebat nata? Crura, & brachia retrahebantur naturæ lege? Partui non adfuimus, respondent Curia periti, & vel etsi adfuissimus, nostrum non erat hæc singula animadvertere. Movebatur foetula, hoc ex confessis: ergo vivebat, hoc ex dialecticis. Movebatur, ergo vivebat? Movetur aqua, aer, ignis, ne dicam terra, molæ molendinariæ, serpentes divisi (a), ranæ exenteratæ (b), corda cadaverum (c), canes mortui (d), carnes mactatorum vitulorum (e), ergo vivunt? Ubinam gentium hujusmodi viget præpottera dialecticorum sapientia? Agite, agite, & meliora proferte. Ut vere probetis puellam hanc motu viventis vere naturaliter se se movisse, respirationis ad minus, (f) & pulsus indubitata habenda est scientia, quæ si deficiat, pro nullis habendos esse reliquos alios incongruos motus arbitror, qui ut morientis foetulae, contremiscentis, & convulsæ esse possunt, sic in ipsa de cætero extincta poterant de facili accidere. Nobis etenim, vel morientibus, vel adhuc mortuis restant in fibris (g) igniculi quidam coerciti, qui aliquando levi de-
cau-

(a) Bagl. diff. 4. de exper. circa sang.

(b) Bagl. diff. de exp. Anat. exper. 11. pag. 441.

(c) In Homine mortuo auriculæ dexteræ cordis motus est restitutus. Bruner. Tract. de gland. duodeni.

(d) Canibus, qui thorace discisso vere mortui sunt, vita ad tempus reddi potest. Hof. lib. 1. cap. 2. pag. 44.

(e) Carnes vituli recentem mactati tremunt per aliquot horas, contrahuntque se se. Fort. Licet. lib. de spont. viv. ortu c. 149.

(f) Donec vivit homo venæ apertæ sunt, & suscipiunt, & dimittunt hu-

morem, ubi vero mortuus fuerit clauduntur, & extenuantur. Hipp. lib. 4. de Morb. Puer. 11.

(g) Sive homines, sive feras, sive insecta quælibet, & sive illorum corpora consideres, vel post mortem, vel dum vivunt, semper habent aliquid non in superficie corporis, sed in ipsis etiam penetralibus corporis, & viscerum, quod in contractione, ac distractione est. Bel. de contr. nat. p. 21.

Santor. de fib. motr.

Bagl. de elast. fibræ.

Borel. de motu muscul.

causa permoti, evolutique elasticas fibras ad quosdam retractionis motus sollicitant. Hinc probe consuluit Balbus (a) non satis testes aliquos probasse de vita pueri, etsi labia, & brachia movisset ille. Nostro autem in casu qui motus sunt habiti? inordinati profecto, & sine lege, frigore (b) undique convellente pueram, & puerperam, (c) matre non cognoscente, an motus tales ad naturam referendi essent, an vero ad recentem mortem. Ergo concludendum judico verbis Zacchiæ (d): *Motus hi signa morientis fœtus sunt, non viventis, immo non morientis, sed jam mortui, cum in ipsis mortuorum cadaveribus similes motus, & his evidentiores observentur.*

Nostræ finis hic esset defensionis susceptæ, nisi Curia periti recolligentes, quæ diximus, arma in nos verterent, quæ nisi declinaremus, nondum in tuto causa esset. Itaque sic eos mecum alloquentes audire videor. Quam ex funiculo umbilicali strangulationem vis, ultro concederemus, si & in pulmonibus, & in thorace foetulæ spumositas, aut turgescencia aliqua apparuisset; tu enim ferme hoc unice signum pro indubitata notitia strangulationis posuisti: hinc cum tu strangulationem per laqueum neges, ex quo pulmones intacti a nobis inventi sunt, sic pari ratione nos suffocationem ex funiculo umbilicali negamus, cum nihil sit in pectore, quod hanc ipsam significet. Quapropter, ut tu ex nobis nullam facis reæ suppositæ criminationem, sic nos de verbis tuis nullum eidem factam judicamus defensionem. Præterea-- Siste parumper, ut a præjudicata opinione vos liberem. Tam subito vestra e mente evanuit ea circulationis lex, quæ contingit in foetu, cum est in utero, ab illa omnino dissimilis, quæ nobis accidit extra uterum partitis? In memoriam revocate sanguinem, foetuum pulmones non pervadere, in natis vero viventibus undique vasa, cellulas, cryptas pulmonares perlucere,

(a) Zacch. lib. 10. conf. 67. p. 293.

(b) Aer frigidus infanti a tepentibus locis exeanti valde noxius est. Riv. Prax. med. lib. 15. c. 17. pag. 398.

Frigus in musculis thoracis, & etiam in nervis facit duritiem quandam, &

motum similem convulsioni. Galen. com. 6. Aph. 54. ex 53.

(c) Non sapendoli però dire, che moto facesse. Proc. fol. 72.

(d) Zacchi. lib. 10. conf. 67. pag. 293.

re, & in illis libere exundare (a). Intelligetis tum quodnam inter sit discrimen inter suffocationem factam cum jamdiu respiraverit homo, ac inter illam cum vel nullo modo, vel ad brevissimum temporis spatium spiritum duxerit. Primo siquidem in casu sanguis in pulmonibus ex jugulante causa interceptus, multo aeri mixtus spumam necessario facit, & tumorem elevat in thorace, ex adverso in fœtu, etsi intercipitur, viam alio per foramen ovatum adhuc apertum sibi quærit, nullumque moræ indicium dat in pulmonibus. Ex quibus in aperto est positum, quod si nihil sanguinis spumescentis inventum est in pulmonibus fœtulæ, hæc in actu exitus ab utero suffocata interiit, alias si aliquantulum extra uterum vivens moram traxisset, indeque jugulata periisset, aer permixtus sanguini in cellulis pulmonaribus judicium non leve dedisset observatoribus. Ergo extincta puella nostra est priusquam libere respiraverit; ergo non a matre laqueo collum stringente postquam exivit ab utero. Nam & mulier prona jam se sublevavit e terra, & puellam jacentem reliquit humi, & circumcinctam lateribus tunicam solvit, & fortem ex lino zonulam ambabus divulsit manibus, & collo injecit, & nodo firmavit, & egit hæc omnia in tenebris, timens, contremiscens, & lassâ; (b) quæ omnes actiones cum non breve tempus requirant, si fœtula vivens nata fuisset, repetitas inspirationes, & expirationes obiisset, eæque plusquam satis fuissent ad spumositatem, ad infarctum, ad tumescentiam inducendam in pulmone impedito.

Quid caput quatitis, quid subridetis accusatores? Falsum ne aliquid, vel minus firmum pronuncio? Neutiquam, ajunt, sed alia longe majora restant superanda. Proferre omnia. Sit, instant, ex umbilico circa collum intorto strangulatio? an non peccavit mulier, si voluntariam huic suffocationi occasionem dederit? Prona jacuit humi, peperit in frigido lixivario, pressit ventrem, inordinate concussit se. Hæc omnia incommoda poterant ex arbitrio evitari. Inde laqueum collo filiæ imposuit: hoc saltem non est

(a) Legatur Merii diff. de For ovali, & Verchin. Animad. Anat.

(b) Process. fol. 73.

est tentare mortem? Præterea, cur natæ umbilicum non ligavit? Hac sine ligatura moriuntur homines. Denique argumenta a te hucusque prolata dubiam (ultro concedimus) faciunt rem, certitudine tamen, & evidentia non firman animum. Teneo vos: dirempta lis est. Dubiam faciunt rem? quin immo certam. Sed dubiam faciant: hoc satis, & plusquam satis. Cum capitis causa agitur, palpare manibus delictum, probationibus manifestis niti, in aperta re versari oportet, & si nutet animus, & vel sit tantillum, quod in varias partes mentem trahat, parcendum sanguini, & obtemperandum nobis ipsis dubitantibus est: hinc si argumenta nostra dubitationem injecerunt, hoc, repeto, satis est ad causæ defensionem. Quamobrem ad ea, quæ paulo ante tetigistis, breviter, & cursim sic respondeo. Quod voluntati datis, necessitati tribuo. Morbus non arbitrio servit, sed sibi ipsi, & naturæ reluctanti, & cogenti. Mulier pressit se, incongrue jacuit, objecit ventrem frigori, peperit præpostere, concussit membra. Cedo. Sed quod minus posset, probate; etenim si homo graviter maxillis dolens sæpe tenere se nequit, quin caput demens impingat in murum, quid non aget parturiens mulier, derelicta, convulsa, ignara, doloribus omni corpore lacerata? Utinam Anna Raimondi Gasparis forer, quæ, ut dictum est, somniculosa se se eripuit, adfuisset. Huic infelix mater vitam ex animo filioliæ volens, indicavit ventrem, mammas, dorsum, & latera circumcirca dolentia, sed mussitatum consilium obtinuit, non vero illud, quod desiderabat auxilium. Si autem in Mariæ Vanti animo habitasset scelus, non peccati sui testimonium ex Anna petiisset.

At tentavit mortem, cum laqueum collo natæ injecit. Non adeo sum pervicax, ut negem omnia. Ergo homicidium patravit mulier? Arbitror quod non; nam cum usque adhuc de vitæ existentia ante laquei impositionem nihil per vos probatum, & conclusum sit, quin immo oppositum, videtur mihi mulier nostra vespilloni assimilanda, qui si ex animo cadaver percutit, & vulnerat, non homicidio peccat, nec ea de causa morte dignus censetur a gravioribus Jurisperitis.

De-

Demum, quod attinet ad umbilici devinctionem omis-
sam, brevissime expedio rem. Officium hoc ignorabat, &
in primipara pro ignorance præsumptio est. Nulla erat
necessitas umbilicum vinciendi in foetula in actu enixus ex-
tincta; et si vixisset, non eam habet necessitatis legem liga-
tura hæc, ut sine ipsa sana, & vegeta puella vivere ne-
queat, tum quod umbilicalia vasa contorta difficilem fa-
ciunt sanguinis effusionem, tum quod funiculus longe a
ventre disruptus, aut discissus parum cruoris mittit, tum
quod plures nascuntur homines, & nati sunt, qui extre-
mam vixerunt senectutem sine hac ligatura; filiis siquidem
Evæ umbilicum, quod sciam, nec mater strinxit, nec ob-
stetrix; tum denique quod ex animalibus nulla vitam a fu-
niculi ligatura cognoscunt.

A primo itaque ad ultimum satis constare arbitror,
nec vim Mariam Vanti viventi intulisse, nec homicidium
ullum perpetrasse: si enim homicidium est injusta, & vo-
luntaria hominis viventis cæsis, qui cadaver percutit, vul-
nerat, jugulat, homicidium committere non est dicendus.
Foetula obiit strangulata a funiculo umbilicali, ut auctori-
tas evincit, ut ratio significat, ut observatio declarat, ut
ploratus non editus post nativitatem, ut motus naturales
non habiti evidenter satis commonstrant. Nec vox peri-
torum audienda est, nam & peritia vario tempore institu-
ta graviter nutat, & vita foetulae non satis probata est per
signa æquivoca, per rationes communes, per experimen-
ta fallacia. Quæ omnia ut pro veritate a nobis probata
sunt, sic pro piorum clementia Judicum certum assensum
postulant, & expectant.

E V E N T U S.

*Capitis absolutam perpetuo carceri Mulierem Judicum
urna condemnavit.*

49

*Pro Viro de intentato Uxori
veneficio accusato.*

A R G U M E N T U M.

DE Agatha uxore perimenda constituisse dicitur Petrus Antonius Poggi, alienæ mulieris amore captus, propinato veneno. Eo suscepto, quæ prius bono esset habitu, & bene valeret uxor, celeriter oppressa fuisse oris, & faucium ardore permolesto, nausea, vomitu, siti, doloribus abdominis, diarrhæa, defæctione virium, totiusque deinceps corporis æstu, ac febre. Unus intercesserat dies, cum in hisce cruciatibus Agatha versabatur, nullo usa remedio præter theriacam, & nonnullos haustus aquæ puræ. Postero die Medicus ad eam venit, quam suspicatus ex veneno dolose tradito ægrotare, porrecto oleo amygdalino curare cœpit, tum lacte bubulo, dein pulveribus ex crystallo montana, & lapide bezoar ordine suppeditatis. Veneficii rumore in vulgus disseminato forense iudicium instruitur. Periculosum morbi genus, delata veneni suspicione, & conjectura, fatetur Medicus, quin etiam mortem facile allaturum, nisi de ope medica celerius provisum fuisset. Illius enim originem ad perniciosissimum veneni genus, (a) *arsenici, aut sublimati* simile, revocabat. Petit Agathæ domum iudicialius quæsitur. Rudi expostulatione, sine perito, sine teste, eam percunctatus, de primordiis mali, & accidentibus admonetur. Intelligit circa meridiem vicesimæ primæ diei mensis Julii, pulmento sumpto, male torqueri cœptam esse. Ante id tempus bene habuisse. Vereri eam, ne a fæniculo viridi, quod horam fere ante prandium comedisset, aut minutis oleribus pridie vesperi ex acetario comensis in cœna, ob virulenti quidpiam eis forsitan

G

in-

(a) Come sarebbe di solimato, o cosa arsenicale. Ex Medici renunciatione.

interjecti, valetudinis incommoda dimanarint. Hujusmodi accepta narratione discedit. Coniectus in carcerem Petrus Antonius conjux aperit non invite malitiosa consilia uxoris interimendæ, ut aliam, cujus amore urebatur, ducere posset. Simulata necandorum murium voluntate, venenum, adjutore certo homine sibi noto, & familiari, a negotiatore se coemisse dicit; cujus vim expertam in felle cum inanem, & irritamprehendisset, aliud melioris notæ ab eodem negotiatore retulisse dissectum in frustra, (a) *exquisitissimi arsenici sublimati* nomine designatum. Hujus in pulverem comminuti particulam, quæ (b) *tabaci* pulvisculo, dum in nares attrahitur, summis digitis excepto æquiparari possit, atque ab (c) *argentei nummi parte duodecima* sustineri, farreo pulmento admixtam uxori in prandio propinasse. Qua confessione quasi res ob oculos poneretur, quæitori, & Judici curæ non fuit, suppositi arsenici exemplum de manu emptoris, & negotiatoris acceptum recognoscere, certiolemque facti notitiam ab utriusque vocibus diligentius extorquere. Materiæ etiam illius, quam evomuit, & dejecit alvus laborantis fœminæ, omiffa cognitio est, quæ minime omittenda videbatur, cum ad scrutanda veneni vestigia conferre posse videretur. In eo fuisse uberes visi sunt, quod binis præterea Medicis in quætionem vocatis iudicium instaurari voluerunt, singulis separatim dicere jussis, num, & quonam speciatim veneno insidiatum uxoris vitæ maritum fuisse arbitrarentur: quanti ponderis æstimarent arsenici pulvisculum tabaci modo summis digitis excepti, quem basis duodecimæ partis argentei nummi continere possit, quantumque momenti, ac virium ad necandum habere. Sententia utriusque eadem fuit, id ipsum, quod Medicus primum rogatus, sentientis, eique annuentis. Fœminam quidem ab esu venenatæ pultis morbum incurrisse periculofum, læthalem; demptaque Medici succurrentis opera, ægram facile interemptu-

(a) Arsenico sublimato, e del piu potente. Venditoris verba.

(b) Come una pizzicata ordinaria di tabacco, che potea andare sopra un

grosso monetato d'argento. Mariti emptoris verba.

(c) Grosso, o moneta di cinque soldi.

pturam. Propinatum venenum causticam, depascentemque arsenici acrimoniam præferre: duorumque circiter scrupulorum, vel semidrachmæ pondus obtinere arsenici mensuram illam, quæ argenteo nummo jam dicto inniti possit. At mortiferam ejus vim ancipitem, ac dubiam remanere, propterea quod alia, atque alia est corporum temperies, & habitudo: aliud enim alio robustius largiorem aliquam illius dosim impune haurit, & superat; languidius aliud exiguus aliquot granorum numerus prostrernit, & conficit. Interea remittente morbo paulatim erecta mulier, atque in dies firmior reddita tandem convaluit. Verum tamen ejus vir, rebus jam dictis in causa, judicioque patefactis, flagitiosi criminis author arguitur.

DEFENSIO.

Quam pro Petro Antonio Poggi suscipimus, defensionis propositum est, non omni ut pœna absolutus dimittatur, sed ne illius vita supplicio ultimo condemnatur: nam nec improbæ fraudis vitio audaciora ejus consilia caruerunt; nec tamen audacia, & dolus, quibusdam ignorantia quasi velis obductus, exploratum, & certum uxori periculum mortis iniecit. In periculis capitis accusatio firmissima delati criminis argumenta desiderat: defensio moderato judicio, & perhumano contenta est. Etenim non modo juris, & æqui scripta ratio, sed ipsa humanitatis, & naturæ lex jubet, ea quæ in causa reo patrocinantur, in judiciis ad salutem valere; quæ autem efficiunt, & ruinam portendunt, certissima, & luce ipsa clariora esse oportere. Malitia & fraus, quæ in Poggi causa versata est, neque tam fuit abdita, quam erat celanda; neque tam fuit aperta, quam rei veritas aperienda. Nequissimum consilium necandæ uxoris altius in animo coercendum fuisse fateor, quin etiam in primo cogitationis aditu opprimendum, & suffocandum: sed hætenus conjugio potius contumeliosum extitisse constat, quam conjugis vitæ perniciosum. Quod ubi inflammatum ardo-

re libidinis effrænatae impulit hominem cæco impetu ad coemptionem veneni faciendam, feverius evasisse non nego: sed operæ pretium est luculenter scire quo pacto venenum quæsitum sit: ubinam emptum: a quo traditum: emptique veneni quæ vis, & natura fuerit, non ignorare.

Venenum emisse dicunt, adjutore certo homine proxeneta, in apotheca a publico negotiatore. Expertum in fele expectationi defuisse, neque pro veneno comprobatum. Iccirco ad apothecam reversum, novum sibi comparasse venenum pro arsenico nocentissimo ab eodem negotiatore venditum. Mihi adeo involuta videtur istiusmodi emptio veneni, ut neque invenire illius initium sciam, neque exitum evolvere. Nam illud primum requiram: venenum revera fuerit, an non, quod primo dedit emptori venditor? Si non fuit; cur ergo pro veneno dedit? Si fuit; qua de causa expertum in fele vim suam pestiferam, & exitialem non exercuit? Perquiram deinde ab accusatore, quem testem habuerit emptio fide dignum? quem licitatore, non imperitum? quem arsenici egregium æstimatorem? Emptorem ne dicet? qui rudis animo, mente cæcus rem sibi penitus ignotam mercaretur? An adjutorem emptoris? qui sciret tantummodo mercis locum, mercem nesciret? Negotiatorem fortassis proferet? At quem hominem? Scilicet mercatorem venalitium, qui in iudicium vocatus specimen peritiæ suæ haud sane luculentum dederit. Nec mirum: solent enim ejusmodi negotiatores pingui minerva judicare de iis, quæ bona fide mercantur a mercatoribus, ut vendant cum quæstu, in lucri spe magis, quam rerum scientia ponentes judicandi modum. Et porro venditor ille quam rationem habere poterat arsenici æstimandi, ut & arsenicum esse sciret, quod primo emptori vendidit, & felibus æque perniciosum ac illud, quod in altera venditione porrexit? Negabit æstimatione se usum in prima? Imperite se gessisse negare non poterit. Affirmabit in altera? Nemo quidem gravis, & æquus judex gratis admittet; ne id credidisse homini inconsiderato, non rei veritate comprobasse videretur. Respondere etiam cogam

gam Tribules, & ministros Curiae, cur traditi arsenici exemplum adferri non curaverint ad tribunal, & conspectum Judicis? cum & potestas esset (nam exempla supererant apud emptorem, & venditorem), & referret magnopere idipsum, ut & comprehendi accusatus in verbo, & res ipsa multorum objecta oculis facti rationem apertius testari posset. Est boni Judicis omnia circumspicere, nihil praeterire notatu dignum in causis; ex minimis etiam rebus colligere argumenta uniuscujusque criminis aut constituendi, aut extenuandi, aut removendi. Potuit Judex audita veneficii criminatione statim jubere deferri ad se se reliquias, quae dicebantur arsenici dati, & accepti: eas committi peritorum judicio, atque ab emptore, & venditore recognosci. Potuit mittere, qui materiam vomitus, & diarrhae, cum reiiciebatur a foemina, diligentius inspiceret, quibusnam esset aspersa notis; aut qui prudenter notatam a Medico aestimationis non ignaro, & perceptam in acta transcriberet: imprimere enim nonnumquam solent venena infusa corporibus characterem quempiam, & verficoloribus notis inficere purgamenta alvi, subcaeruleis, atris, cinereis, subrufis; arsenicum vero ex albo fere, & rubro mistis: quas tamen subviridi colore saturas prodiisse in hoc casu extra Judicis sedem auditum est. Haec omnia jubere, & assequi potuit Judex in initiis, abjecta cunctatione. Potuit vero? quinimmo debuit omnino: cum & nihil obstitit, quo minus autoritate, & mandatis libere uti posset, & ejus officii intersit, ut ante monuimus, cuncta minutis calculis perscrutari, discutere, reperire, ad ferendum judicium limatum, & sincerum, ut sine fallacia crimen statuatur, & sine atrocitate poena irrogetur.

Criminatio igitur argumentis a teste, a cognitore rei, a re ipsa certissime ductis destituta quam est infirma! utpote ab iis signis, quibus illustrari veritas solet, ad conjecturam, & divinationem traducta. In crimine obscuro, cujus insinulati causa in magno discrimine versetur hominis vita, lex aequitatis jubet vestigia rei involutae, ac delitescantis Judicem odorari venatici canis more, persequi, discriminari, nec ante quiescere, quam e-

latibulis erutæ illius facies in apertam lucem emerferit. Fingamus (non ad conflandam quidem reo invidiam, sed ad consuetudinem judiciorum investigandam) fingamus, inquam, mulierem, cujus per veneficium tollendæ suspicio jam per hominum mentes pervagata est, periisse. Quid tum? odoraturum causas interitus Judicem arbitremur, leviter presso vestigio, non quam sagacissime indagaturum? Immo vero ingressus in causam pleno gradu vollet cadaver mulieris, si forte humatum fuisset, effodi, diloricari, discindi, a rei physicæ cognitore lustrari undique, diligenter, penitusque introspecti, circumspectantibus oculatis testibus, & signa, quæ solent esse indicia veneni, religiose indicari, atque in tabulas librariorum manu referri. Hanc tantam sagacitatem, si tum propter suspicionem facinoris, & causæ magnitudinem non omitteret Judex, ne nunc quidem propter obscuritatem criminis, & judicii gravitatem debebat omittere. Quid ita? quia si perspicuis, & evidentibus signis percipi unaquæque res valet, conjectura pendi non debet, qua nihil incertius, dicente Tullio (De Divinat.), si in varias partes dici, & nonnumquam etiam contrarias potest; neque in vitæ periculis æquum est, non percepta oculis, & quasi manibus comprehensa veritate, ad judicia ferenda descendere.

Sed ajunt in re non dubia argumentis adeo elaboratis opus non esse: quod enim fecisse reus confitetur, quis neget factum esse? Venenum quæsitum, una cum farreo pulmento uxori datum maritus asserit, uxoris morbus confirmat, quæ cum bene valeret, eo sumpto, derepente angitur magno cruciatu oris, & faucium, nauseat, vomit, deiecit, debilitatur animo, frangitur, exardescit, atque in magnum discrimen vitæ conjicitur. Hæc procul dubio est vox veritatis prodentis insidias veneni dolose traditi, quam vel ab invito audiri necesse est.

Verum tamen de veritatis voce nimis confidenter judicant, qui nondum veritatem de facie norunt. Testimonium confitentis rei se habere dicunt. Non est satis ad rem; quinimmo nullius est pretii, si venenum, quo dato maritus conjugem necare cogitavit, venenum revera fuisse

se non docent. Hoc seposito documento veritas in occulto latet, neque patefit veneni ratio, sed fingitur. Doceant ergo patefactum, expressum, propriisque notatum signis venenum fuisse. Afferant cognitores, & testes confcios veritatis, juratos, probatæ integritatis, & fidei. Neminem unum producant? Non habet igitur eam vim, quam putant, confessio illa; neque, si omni pœna non liberat confitentem reum, ad præjudicium capitis illi obesse debet: id enim perinde ut non factum censeretur, cujus faciendi causa, quid sit, quod usurpatum fuerit, ignoratur.

At enim mulier, cum bene valeret, e vestigio pessime ægrotavit, periculosissimeque in confinio vitæ versata est. Quid tum inde? Parumne multa sunt, quæ sive casu, sive consilio admista cibis, sive pro medicamentis sumpta bonam valetudinem statim evertunt, & in præsens periculum vitam coniiciunt? Helleborus albus, a veteribus, præsertim Græcis in medicinam receptus, superiora, & inferiora vehementer purgat, guttur, & pectus stringit, mentem perturbat, momento fere vires atterit cum tremore totius corporis, eisque læthalis, docente Hippocrate (a), ex eo convulsio; & liberalius datus mortem accelerat. Quemdam laborantem, cum sumplisset hellebori sesquidrachmam, mortuum refert Ponzettus (b). Quid opinione hominum salubrius, quid usitatius salvia? quam tamen pestifero afflatu ita inficiunt rubetæ, ut mortiferam reddant. Hominem quemdam, (c) scribit Mizaldus, amatorie ludentem in horto cum amasia juxta salviæ fruticem, foliis ejus fricasse sibi gingivas, & dentes, & illico mortuum concidisse. Veneficii cum argueretur, ut se purgaret Judici, amasiam ejusdem salviæ foliis pariter fricatis dentibus obiisse. Tunc mandato Judicis planta radicitus evulsa, prægrandem rubetam sub ea repertum, qui illuvie, & halitu impuro eandem polluebat. Ob salviæ
item

(a) Hipp. 5. Aphor. 1.

(b) Apud Sennert. lib. 6. part. 7. cap. 1.
de Venen.

(c) Mizald. apud Sennert. de Venen
diff. lib. 6. part. 5. cap. 2.

item buffonum pollutam sordibus mortuos narrat Paræus (a) non procul a Tolosana urbe, mercatores duos post portionem vini, salviæ foliis recentibus non lotis præparati; egregio sane monito, nec salviam, nec salviæ comitem, rutam, licet venenata animalcula dicatur abigere, illotam umquam cum cibus, potionibus, medicamentis sumendam. Qui cicutæ radice vescuntur pro radicibus pastinacæ, petroselini, decepti foliorum similitudine, in furorem aguntur, insaniunt, singultu, suffocatione, torpore tenentur, corpore intumescunt, moriuntur. Ob cicutæ folia petroselini loco ab inscia ancilla jusculo incocta mortuum refert Julius Cæsar Scaliger (b) magistrum præceptoris sui: et cicutæ quidem sublatum e vivis Socratem ferunt. Quam diros cruciatus, vomitus, diarrhæas sæpe numero procreant fungi, qui familias quandoque integras necant? Quot, & quam miseros casus excitant erucæ, aranei, & pessima quædam animalcula oleribus, fructibus, dapibus interspersa? Quas turbas non commovet tartarus emeticus, vitriolum, metallorum crocus? Profecto hæc, & sexcenta alia, quæ enumerare non vacat, præclare comprobant actiones, & qualitates non paucas, non tam venenis ex quovis naturæ regno depromptis, quam rebus aliis, & cibus, & pharmacis etiam quibusdam communes; nec majori fiducia præsumi posse, scēminam benevalentem propter arsenicum haustum cum pulmento farris male habuisse, quam propter scēniculum viride, quod hora una ante prandium, aut minuta olera, quæ pridie vesperi comesset in cœna. Hujusmodi controversias conjectura non dirimit, sed ut sedentur, a præsentia quæsitæ rei, atque ab eruditis in eam defixis oculis, ut incorruptis testibus, veritatem exigunt.

Quid quod etiam solius naturæ vitio venena corporibus innascuntur, quæ prius latentia, postea subito mota pro venenis extrinsecus haustis imponunt? Jam hoc nemini novum est, primisque Medicinæ Patribus perspectum
& co-

(a) Paræus ex Sennert. loc. cit.

(b) Scaliger apud Sennert. Pract. lib. 6. part. 7. cap. 6. de cicutæ.

& cognitum, homines bene sanos extemplo in morbos incidere, symptomata, & signa venenorum simillima, & maxime gemina circumferentes; quorum semina paulatim coeuntia, donec acervatim appareant, ut ait Hippocrates, diutius in venis latuerunt. Apposite in rem cadit exemplum cholerae prolatum ab ipso Hippocrate (a). *Atbenis*, inquit, *virum cholera corripuit: vomebat, deorsumque egerebat, & dolebat; & neque vomitus, neque per alvum secessus sisti poterat, & ex lecto moveri non poterat, & oculi caliginosi, & cavi erant, & convulsiones tenebant, quæ ab intestinis profectæ ad ventriculum tendebant; aderat singultus.* Cujus rei causam reiiciens in bilem Fernelius (b) veneni naturam a bile indui opinabatur, cum circa viscera infirmi ventris uberius aggesta præverti, ac tumultuari incipiat, atque huc illuc impelli, ac defluere, ut ea perculi toxicum se bibisse putent. Non paucos vidisse se ait Vincentius (c) Alsarius Crucius, qui alias sanissimi statim a prandio, vel cœna in acutissimos, & læthales morbos inciderunt cum iisdem notis, & accidentibus, quæ a venenis haustis inferuntur: ut propterea Medicos jure monitos velit Ardoinus (d), ne in controversia de veneno cuiquam exhibito festinanter, ac temere pronuntient, ex impetu sententiam ferentes; cum sæpenumero humores in corpore corruptione virulenti fiant, qui signa, & effectus non aliter, quam venena esui, vel potui data sortiuntur.

Maxime optandum fuisset, ut hac moderatione animi ad quæstionem veneficii convenissent rogati Medici. In proferendo judicio maturiores, credo, mitioresque fuissent. Scirem enim libenter ex iis, qua ratione sibi persuaserint clandestino veneno affectam fuisse mulierem, non tacite in visceribus a natura genito? quo vero signo, non ficto suppositum venenum comparaverint cum arsenico, & voraci sublimato? qua fiducia præsumpserint ægram plane

H

mori-

(a) Hipp. 5. Epidem.

(b) Fernel. lib. 6. de part. morb.

(c) Crucius de Quæsit. per Epist.

centuria tertia.

(d) Ardoin. lib. 1. de venen. cap. 4.

morituram, quam remediorum beneficio servatam voluerunt? Dicent mulierem ad prandium venisse tranquilla sanitate: mox fatigari coëptam esse crudeli vomitu, alvi fluxu, doloribus acerbissimis, debilitari, frangi, deficere, exardescere. His signis dignosci teterrimum veneni genus, discernique insidiosè datum ab ingenito, quod nec tanto impetu irrupit, nec puncto temporis, nec tam conferto symptomatum comitatu, quæ tam dira fuere, ut satis ostenderint miseram ægrotantem sublatam iri, secluso, vel dilato medicamentorum auxilio.

Ut iis respondeam ad singula, quæso ecquid est tantum virus, tam profligatum, tam præceps, tantoque malorum agmine circumleptum, quod in cholera morbo non sit? Ita enim inopinatus, importunus, omnique apparatu funestus ille est casus, quem paulo ante secundum Hippocratem posui, *ut magnum quoddam exemplum sit venenorum, quæ in nostris corporibus gigni solent, ut loquitur Valesius in Commentario, affinitate cum iis, quæ extrinsecus assumuntur, conjunctissimum. Cujus etiam persimile, & pene par est illud, quod ipse Hippocrates (a) tradit in persona phrenetici, cui prima decubitus die vomitus multus, tenuis, æruginosus, sudor circa caput, collum, gravitas cum dolore, ab alvo confestim stercora exhibant, nil dormiebat, multa delirabat. Secunda die sine voce, sudabat, palpitacionem per totum corpus circa noctem, deinde convulsiones. Tertia mortuus est. Permire id etiam videndum dedit in historia Critonis (b), cui in Thaso erecte ambulanti pedis dolor cœpit: decubuit eadem die horrescens fastidiosus, parum subcalescens: in nocte deliravit. Secunda die tumor per totum pedem subrubens, & pustulæ nigræ, febris acuta: a ventre mere biliosa effluxerunt. Mortuus est a principio secundæ diei. Adeo relucet in Critonis morbo exitialissimi veneni mores, ut existimari potuerit ex accepto, non innato veneno Critonem quamcelerrime ægrotasse, & periisse. Quod optime annotavit Valesius dicens: *hic certe homo a multis putatus sit venenum accepisse: tamen scimus solere multos**

vene-

(a) Hipp. 3. Epid. Sect. 3. Ægrot. 4.

(b) Hipp. 1. Epid. Sect. 3. Ægrot. 9.

venenum intra se se ex pravo victu generare, & repente mori, non aliter ac qui acceperint (a). Siquid est autem in his rebus, quod fucō, & fallaciis ansam præbere possit, sunt quidem gangrænæ, & sphaceli improviso orti sine manifesta causa, quorum incurfus non raro tam repentinus est, exitus tam celer, ut consilio, non casu, sive natura potius evenisse videantur. Juvenis ille (ut taceam multorum exempla) modo pro omnibus sit, cujus mentionem facit Gaspar a Rejes (b): ei scilicet, cum ex levi plaga, quam vigente æstate in ventre acceperat, convaluisset, extemplo, nullo præeunte tumoris, nullo inflammationis indicio, nigrescere digitum majorem dextri pedis circa unguem cœpisse matutino tempore: gangrænam ad talum ascendisse vespere: ad suram nocte ineunte: supra genu matutinis horis sequentis diei, incredibili celeritate: cumque summa debilitas virium, pulsus tremulus, syncope, convulsio totam diem juvenem tenuisset, mortuum esse.

Si ergo venenorum vires in affectus consimiles corpus redigunt, ut cum Dioscoride loquar (c), promiscue vero cum morborum viribus, qui corporibus innascuntur, venena consentiunt, quomodo prospicere in Agathæ morbum tam firmis oculis potuerunt Medici illi, ut ad arsenicum, aut sublimatum vorax intrepide revocarent abstrusum morbi genus, quod a fœniculo viridi, ab oleribus, a cibis, aliisque latentibus causis ad agendum proxime expeditis potuit proficisci? Id accepisse ex rumoribus vulgi, ut opinor, non dicent, ne id levissime rumor credidisse fateantur, de quo ipsos gravissime fidem facere oportebat. Jam non repeto quam ambigue de arsenico loquutus venditor, quam ignarus venditæ mercis emptor fuerit. Abunde huic quæstioni in superioribus satisfactum puto. Quæro equidem, quoniam de ore Medicorum exiit *arsenici* vox una cum *sublimati corrosivi* nomine, undenam illi utriusvis argumenta deduxerint? Respondebunt, ni fallor, ex conjectura. Esto. Sed peto illud primum, quanti æsti-

H 2

ment

(a) Vales. in Comment.

Camp. quæst. 64.

(b) Gaspar a Rejes jucund. Quæst.

(c) Dioscorid. lib. 6. in Præfat.

ment vitam hominis propter appictum nefarium scelus in summo periculo constituti? Adeone parvi, ut versatilis, & tenebricosæ opinionis ludibrio, & fortunæ committendam putent? In capitis causis, & contentionibus, ubi crimen obscuritate tegitur, si non e tenebris veritas extrahatur sic, ut in clarissima luce collocetur, accusatio muta sit; propterea quod nefas est iudicio, non re, sed conjectura ducto, exitii causam accusato quærere: jam enim fixum legibus, & statutum est, rectius nocentem absolvi, quam innocentem condemnari.

Deinde longe facilius esse non dubito veneni impetum moderari, quam signum unicuique veneno proprium constituere. Id si ab Medicis iis requiro, duo veneni genera nomine appellari intelligo, *arsenicum*, & *sublimatum corrosivum*: signa distincta, per quæ istud ab illo, utraque ab ingenitis venenis mihi segregent, non reperio. At erat illorum officii, & gravitatis, res a verbis sejungere; utrovis facta fuerit arsenico an sublimato docere perspicue, non ambigue posito verbo dubium relinquere. Nego, non cognita re, arsenicum verbo, nego sublimatum comprehendere posse. Nimirum interest inter mineram, quam cobaltum nominant, & flores arsenici, qui ex minera actione ignis in sublime vecti, atque in crystallos coacti arsenicum album crystallinum dictum constituunt. Est unum hoc sublimati genus valde importunum, & ferox. Ex crystallis adjectione salis decrepitati elaboratur a chemicis aliud genus refractæ indolis, & virtutis emeticæ, quod sublimatum arsenici (a) dulce vocitatur. Audito etiam sublimati nomine menti occurrere solet mercurius sublimatus, aliud teterrimi veneni genus, ipsoque arsenico fero crudelius. Quodnam igitur ex his materiam veneficio contendunt? mineramne? an flores? an sublimatum ex arsenico dulce? an ex mercurio summe mordax, & scepticum? Non licet hic fortitione uti; nec sufficit genera nominare. Nisi id, quod usum habuisse malunt, separatim nominent; nisi ubi vestigia impresserit, palam faciant; nisi ita adhi-

(a) Lemery. Corso di Chimica.

adhibitum fuisse doceant, ut vitæ, vel corpori ruinam afferre potuerit, rem dubiam non dissolvunt, sed laqueis verborum potius impediunt. Vestigia arsenici, vel mercurii, sincera quidem, nullibi reperta sunt. Faucium adstrictio, vomitus, diarrhæa, & cætera id genus, non tam uni, quam venenis omnibus sunt communia. Subviridia alvus reddidisse dicitur: qui color, ut herbarum virescentium proprius, sic comesis oleribus, & fœniculo magis, quam arsenico consentaneus. Itaque si non verba ponderantur in judiciis, sed eæ res, quarum causa verba in iudicium conjiciuntur, latentibus rebus in obscura caligine, non vincent profecto mulieris vitæ, vel corpori a mercurio, vel arsenico sublimato vim factam fuisse. Quod si ita est, quomodo mulierem, oblatis veneni causa, facile morituram affirmare potuerunt? Equidem tantum absum absententia ista, ut vel eo admisso, de quo hætenus repugnavi, & repugno, contrarium sentire non dubitem.

Hauferit enim (non pono id tamquam verum, sed fingo) hauferit, inquam, arsenicum mulier. Quæro primo quomodo hauttum sit? nempe ajunt subtiliter tritum unum cum farris pulmento. Deinde quid tum? conturbatam mulierem vomuisse, alvum deposuisse, idque aliquandiu, & sæpius. Mihi vero hæc non attulisse, sed periculum mortis amovisse videntur: significant enim ignaviam in arsenico, constantiam, & vires in muliere, promptam auxilii administrationem in natura. Quoniam copulatum cum farris pulmento fuit arsenicum, frænum certe illius actioni injectum fuisse fatendum est: vinciuntur enim illius aculei, & quibusdam quasi hamulis detinentur implicite, misti cum rebus viscidis, oleosis, & pinguibus. Sunt ex hoc genere hordei cremor, butyrum, lac, ipsiusque cocti farris puls, cum qua proinde ventriculo ingestum altius penetrare non potuit, nec fines intestinorum prætergredi; præsto quippe natura pulmento exitum comparavit, soluta alvo, sed præcipue in vomitum liberalem effusa, cujus incredibile beneficium est: nam quidquid inimicum naturæ, aut valetudini infestum in prima corporis regione, ipsoque vestibulo, & primo aditu reperitur, compendio-

so itinere per superiora vomitione fugatur, & pellitur. Notissima est circulatorum calliditas, qui ut vulgi admirationes, & studia aucupentur, assumpta prius magna butyri, aliufve glutinosæ rei copia, sibi consulunt; tum arsenicum, mercurium sublimatum, & alia venena coram populo animose liguriunt. Mox sua malagmata, quæ pro exquisitis antidotis venditant, alacrius devorant. Quamprimum vero domum reversi, vomitu excitato, omnia ingesta rejiciunt; quo factò palam exultant, gloriantes de veneno debellato triumphum se egisse.

Estne aliud, quo posita dici possit mulier in perspicuo mortis periculo? Utique, ajunt, non de fore, si portio arsenici, licet cum pulmento mixti, ea fuit, ut vitam posset extinguere. Age vero, portionem arsenici, quæ summis digitis stringi queat, & superposita duodecimæ parti argentei nummi non diffuat, quotam faciunt? quantum ei dant ponderis? Tantundem, ut duos circiter scrupulos pendeat, sive grana quattuor, & quadraginta. Nollem eos ingenio, & divinatione usos pro libra, & ponderibus; nam ego tantulam portionem probatæ lanci impositam dimidio scrupulo non multo graviolem offendi. Cedo, qui hanc acceperit, num mortem effugiat? Ambiguæ rei ponunt anticipem, & incertum exitum, existimantes posse aliquem ex tantulo arsenico non interire, alium vero etiam ex pauciore servari non posse. Recte quidem; quia cum actiones agentium, dicente Galeno, recipiant subjecta disposita, pro varia cujusque habitudine variat agendi modus, sublato, quem putaveris servatum iri, servato, quem posueris moriturum. Unde mirandum non est scripisse Cardanum (a), a Leone X. Pont. Max. quemdam capitæ crimine liberatum, qui, cum nullo alexipharmaco munitus arsenici unciam devorasset, nec ullo remedio usus, sine noxa incolumis evasit. Quod in homine isto præstitit robusta corporis temperies, & viscerum habitudo, aliquando præstat intemperies, & morbus. Memini me a clarissimo hujus civitatis Medico olim narratum audisse, nobilem

fœ-

(a) Cardan. lib. 2. contradict. apud Gaspar. a Rejes. Quæst. 63. num. 6.

fœminam , quæ diu lentis febribus tenebatur , exhausto forte poculo venenato , quod multis commune alios exanimasset , plerosque subvertisset , exturbatis febribus consanuisse . In magnis pestilentiis arsenicum extrinsecus gestatum , & regioni cordis applicitum , ad præcavendam luem magnopere profuisse tradunt annalium scriptores . Hoc de se ipso , inter alios , testatur Monardus . Fertur etiam Adrianus VI. Pont. Max. (a) in peste Anni MDXXII. , quæ Romæ sæviit , ab arsenici frusto sub axillis gestato emolumenti plurimum retulisse . Adeo nullam in natura non alicui bono admixtum malum est (b) .

Verum ut , e diverticulo in viam ; quoniam ambigue dicta , ut monuit Tullius (c) , dividere , & explanare oportet , modica illa arsenici portio , si modo arsenicum hausit mulier , aut si quam vim fecit illius vitæ , sane tam modicam fecit procul ab omni mortis metu , ut ne plagæ quidem vestigium ullibi impressum reliquerit . Quos intime , crudeliterque percussit arsenicum , iis si spiritum non aufert , at vitam tamen perpetuo miseram , & calamitosam parere consuevit . Refert Conciliator (d) , juvenem , cui datum esset cum hepate porci assato realgar tritum , mortem quidem effugisse , sed circa omnes juncturas quasi immobilem evasisse . Scribit etiam Forestus (e) se novisse , qui multos annos supervixere , sed in magna miseria cruribus resolutis , ut vix incedere possent . Qua igitur oculorum , vel mentis acie prospicere potuerunt in supremum discrimen conjectam vitam illius mulieris , cujus valetudo ab omni molestia , & acerbitate recreata revixit ? Dicent medicamentis cautum esse , ut vivere , & sine ærumna valere posset . Næ ego non sum is , qui naturæ omnia tribuam , arti , & industriæ nihil deferri velim . Prima vero , & potissima adjumenta bonitati naturæ hic tribuenda , non virtuti medicamentorum existimo . Cur enim , fracta denique morbi violentia , ægra convalvit ? An quod theriacam

(a) Gaspar a Rejes. quæst. 66. num. 15.

(b) Nil enim tam malum esse in rerum natura , cui non boni quidpiam sit admixtum . Plin. lib. 27. cap. 3.

(c) Cicer. de Orat.

(d) Sennert. Pract. lib. 6. cap. 9.

(e) Forest. lib. 30. Observ. in Scholio , & alibi , apud Sennert.

cam in initiis assumpserit? Nihil vero minus. Si enim urebatur, ut volunt, ab arsenico, quidni majores sibi igniculos comparaverit, ab impense acribus, & volatilibus theriacæ elementis impressos? An quod biberit aquam puram? Non redarguo si calide, & copiose, sic namque laxatur alvus ab illius haustu, uberius eluitur, & ad quicquillas veneni per superiora, & inferiora promptius extrudendas provocatur: sin parcius, & frigide, utrumque reprehendo; quoniam cohibita alvo per frigus, non reprimitur venenum, sed retinetur, ut monet Sennertus (a), & modicæ aquæ vehiculo in venas, & sanguinem, commodius progreditur. Sed ut ea prætereantur, quæ initio gesta sunt, etiamne illa, quæ postea egit Medicus, reiicientur? Non derogo arti, ut ante dixi, officia, & partes, quæ ad ipsam pertinent. Laudo voluntatem, & studium accurati Medici. Medicamenta non sperno. Hoc unum dico, nec temere confirmo: si propter arsenicum, perducta fuit mulier in maximum discrimen vitæ, neque ad eam, nisi unam post diem, laturus opem Medicus venit; multo ante medicamentorum usum necessario aut illi moriendum fuisse, aut plagam insanabilem ab arsenico fubeundam. *Nisi statim præsentanea opera succurratur*, sunt verba Sennerti (b), *de vita periclitatur æger. Ita Puer vicini mei intra sex horas mortuus est. Quidam tamen non mox moriuntur, sed longiori tempore vitam trahunt, ac miserrimam.* Quî igitur obsistant arsenico dilata per diem medicamenta, ut servetur is, qui sex horis post idem assumptum, non modo effugium, sed ne moram quidem mortis assequi possit? Porro ut quisque morbus gravissimus est, sic maturissimam opem postulat. At ubi mors præ foribus est, semper tardissima est opera, quantumvis abjecta cunctatione conferatur. Videant ergo ne iniquum sit, quia correptam ab arsenico arbitrati sunt, ideo vitam mulieris periculosissime afflictam judicare: quia deinde salvam, & incolumen viderint, ideo medicamentis incolumitatem adscribere.

(a) Sennert. Pract. lib. 6. part. 6. cap. 13.

de arsenico.

(b) Sennert. Pract. lib. 6. part. 6. cap. 9.

bere. Inusitatum, & a mentis, rationisque lumine alienum est, causam rei ancipitis, quæ a fonte satis nitido peti possit, ad obscurum, dubiumque traducere.

Fueritne in summum periculum adducta mulier, initio dubium, & anceps fuit. Postea vero quam adjuta naturæ viribus conceptum vitium, qualecumque id fuerit, partim vomitu, partim dejectione foras, non diutius totum, eiecit, veluti ex alto in portum venit, discusso naufragii timore. Hæc non obscura salutis initia, hæc præclara subsidia fuerunt dejectio, & vomitus; quem, quo copiosior, & citior oriatur, eo salubriorem esse, præter illa, quæ superius commemoravi, aperte liquet in iis, quibus arsenicum propinatum fuisse certum est. Puellæ cum fratre in balneum ituræ, narrante iterum Sennerto (a), ab incauta matre arsenicum pro cornu cervi datum est ad sudorem movendum. Puer, qui minus vomebat, sex horarum spatium interiit. Puella, quæ magis, vixit ad annum vicesimum primum, sed oborta fœda icæbie, & cachexia, cum nulla arte curari potuerit, migravit e vita. Cur ergo adversa turbulente hariolari maluerunt, quam secunda explorare prælagire? iisque possibilibus, quæ certiora videbantur, ancipites conjecturas amplecti? An si eventus spectare convenit (id quod certe in hujusmodi casibus attendi plurimum debet) non solum non tollendæ de vita mulieris, sed ne immoderatus quidem affligendæ causa valuisse dicetur? Adeo non longo intervallo ita in gratiam rediit cum sanitate, ut pristinam bonam habitudinem nullo aspersam vitio, nulla turpitudinis labe affectam receperit. Quare insector ultro, atque insto accusatori, flagitans exemplum, in quo purum, & liquidum vestigium sit, quod significet, arsenicum Agathæ ab ejus marito datum; flagitans testes, & cognitores optimos, qui se ante oculos illud habuisse dicant, qui optime norint singularia, & propria ejusce veneni phænomena, qui perniciem summam, & futuros casus sine hallucinatione præverterint; & vere
I
accu-

(a) Sennert. de Venen. differ. lib. 6.
part. 5. cap. 2.

accusatum Agathæ maritum concedam . At si ab nemine visa veneni species nullius firmissimo testimonio declaratur: si vir ille ignarus, & credulus potuit albo antimonii flore, aut tartaro, aut alio e mentito pulvisculo pro arsenico uti: si etiam rem plane innocuam exhibere cum cibo; interea vero ex adytis viscerum pestifer humor, antea latens, potuit subito commoveri, & usitata quamplurimis non solum venenis, sed & cibis, & pharmacis symptomata excitare: quæ est hæc accusatio, in qua auditur insulsus testis de populo, mercatori venalitis fides adhibetur, accipitur pro crimine criminis suspicio, calamitosissima accidentia primum effeferuntur, deinde exitus felix ignoratæ medicamentorum virtuti adscribitur?

Quid igitur jam superest, in quo recta judicii ratio valere possit? Nimirum illud, si res, quæ in iudicium adducitur, sincera, & testata oculis, facti veritate comprobetur. Ubi veritas offusa tenebris dilucide explicari non possit, præstat iudicium suspendere, aut inflectere in eam partem, quæ mitius animadvertendo ab æquitatis moderatione non discedit. Pares delictis pœnas esse Majores nostri constitutis legibus voluerunt, ut levius puniatur is, qui alicui vitam auferre voluerit, quam qui ademerit, ne pœna major, quam culpa sit. Agatham uxorem suam vitam spoliare voluit Petrus Antonius Poggi, de se ultro ipse confessus, patefacto furioso consilio veneni quæsitæ, venditi, empti, dati; quæ tamen confessio nihil cogniti, & comperti attulit in iudicium præter sermonem, atque famam. Etsi enim angoribus, & cruciatibus comprehensa uxor calamitose jacuit aliquandiu; dubitare tamen non immerito licuit, num mariti culpa, an ullius nocentioris cibi, an naturæ errore aliquo in eam calamitatem incidere. Percommode vero ad opinionem delicti, & pœnæ gravitatem extenuandam illud accessit, quod omni sedata perturbatione, vitam sibi illam, qua ante fruebatur, uxor pacatam, & quietam redemit. Ex quo intellectum est, peccandi voluntate deliquisse virum, a malitiæ autem consiliis desertum, revera uxori suæ vitæ, ac valetudinis liberum jus, usumque integrum reliquisse. Quamobrem, quod
ego

ego ab initio dixi, nunc repeto: personam defensoris a me susceptam esse in hac causa, non ut culpæ defensionem reo quærerem ab æquitate Judicum, sed ut ejus confessioni pœnam deprecarer, quæ delicti naturæ respondeat: ne qui interficere uxorem voluerit, æque ac qui interfecerit pari judiciorum severitate puniatur.

EVENTUS.

Capitis absolutus ad Triremes Reus ablegatur.

Parere sopra di un Bambino trovato morto col Bellico sciolto dentro un mucchio di rottami di fabbriche.

UNa Donna maritata di fresca età, essendo gravida, e camminando a piedi cadde disavventuratamente in terra su le scale di S. Petronio, battendo in quelle il fianco destro. Di lì a otto giorni partorì un putto maschio, che per essersi a caso trovato seppellito, e morto dentro un mucchio di rottami di fabbriche, fu ella col marito fatta prigioniera. Costantemente entrambi nelle loro deposizioni affermano, che la creatura nacque morta, ascrivendone la cagione alla suddetta caduta. I Periti del Tribunale portatisi d'ordine del Giudice alla visita del cadavero, dicono di averlo trovato di tutta perfezione, senza veruna macchia, o lividura, ma col bellico non legato. Le madrine pure attestano di aver osservato nelle mammelle della madre copioso, e bianco latte. Quindi il Giudice ha ricevuta occasione di dubitare, che il bambino sia nato vivo, e che di poi sia morto per maliziosa trascuraggine, e per mancanza del dovuto nutrimento. La Corte per propria istruzione fece la solita speriienza de i polmoni estratti dal feto, e gettati nell'acqua, che vide andare a fondo. Questa speriienza, che suole addursi in pruova del feto partorito morto, s'è resa sospetta presso del Giudice, per non essersi fatta, che dopo undici giorni scorsi dacchè il bambino giacea seppellito. Si cerca dunque se debba dirsi, che il bambino sia nato morto, o pur vivo.

Benchè la verità, come dicesi per comun proverbio, sia sempre a galla, nè si possa mai tanto occultare, che

o tardi, o per tempo non si palesi, nientedimeno è sì cupo il fondo, in cui sta sommersa, e nascosa nel presente caso, che di trarla a sommo, e dimostrarla palesemente non potrebbe chi che sia promettere senza troppa audacia, e presunzione. Non solamente non si può giugner con l'occhio ad iscoprirla, sì ch'ella si vegga; ma nè pure per estimazion della mente a comprenderla interamente, e con piena certezza. Perciocchè tanto le cose offerte da i Periti del Tribunale nel corpo del fanciullino, quanto dalle levatrici in quello della madre, non recano pruove incontrastabili, e sicure, ma danno soltanto alcuni segni ambigui, e dubbiosi, che possono addattarsi così bene ad una creatura partorita viva, come ad una partorita morta. Non è questa la prima volta che siasi veduti nascimenti di morti fanciulli perfettamente organizzati, e compiuti senza veruna macchia, o lividezza esteriore: nè la legatura del bellico dee universalmente averli per tale, che sia in ogni caso impossibile a chi nasce vivo di sopravvivere senza di essa: e nè pure è da maravigliarsi, quasi fosse cosa inaudita, e rara, che morto il feto entro dell'utero, le mammelle della madre sieno di bianco latte abbondevolmente ripiene. Imperciocchè, questo può certamente avvenire, e di fatto avviene, allorchè il feto già perfezionato, e già vicino a sortire dell'utero, trovandosi la madre assai bene fornita di forze, e di sanità, sopraffatto da istrana, e violenta cagione, muore, o prima del nascimento, o su l'atto stesso del nascimento: e quindi trasmesse col morto feto le secondine, e separati gli umori, che vengono sotto nome di purgature del parto, con ciò si fa strada alla generazione del latte, che nelle poppe materne abbonda, e biancheggia. Non potendosi adunque dalle prementovate osservazioni raccogliere con certezza la verità del fatto in questo caso, converrà prenderne altronde i motivi, con valersi di quelle ragioni, le quali fan mostra di avere maggior somiglianza col vero. A me per tanto sembra più verisimile il dire, che il feto ritrovato morto, sia nato morto per cagion dell'accidentale caduta della madre su le scale di S. Pietro-

tronio, otto giorni prima del parto, conforme si è descritto nel caso; che il dire, che sia nato vivo, e che di poi sia morto per maliziosa trascuraggine, e per mancanza del dovuto nutrimento.

E primieramente non è da trappassare a piè asciutto, che qui si disputa non di donna libera rea di fallo commesso contra l'onestà verginale, per cui coprire, divenuta gravida, e sopprammodo confusa, per timore dell'infamia, che non si palesi, abbia ella procurato l'aborto, e la morte del feto, con ogni segretezza appiattato, e seppellito, affine di celare, se sia possibile, l'obbrobrio e la vergogna fra l'ombre di un eterno silenzio. Qui si parla di donna maritata, e di moglie onesta, posta fuori del pericolo di procacciarsi per vie illecite quel fugace piacere, che per debito maritale le si concede: e che non teme di beffa, e disonore nel comparire incinta; che anzi se ne gloria, e compiace, lietamente affannosa di dare alla luce, e svelare il suo parto, e di strignerlo al sen materno, e di nutrirlo di quel bianco, e dolce alimento, di cui le poppe sì providamente la natura le riempie. Il legame dell'amistà, la buona armonia, la pace, la fede, ove mantengasi inviolabile fra' conjugati, non ammette nè pure i pensieri, non che gli atti abbominevoli di quella sfacciata libidine, per cui saziare giungasi a termine di versare il sangue degl'innocenti figliuoli. Della donna, di cui parliamo, non è corsa opinione, nè fama men buona, per quel che io ne sappia, nè in giudizio, nè fuori di esso. Ma tralasciato ancora il motivo della buona opinione, parmi che la morte del ritrovato morto bambino a bastanza, e assai naturalmente, senza incolpare la madre, s'argomenti dal sinistro accidente dell'antidetta caduta, e della percossa del fianco destro della donna traboccata su le scale con impeto, e violenza. Il cadere a terra senza ritegno comechè sia pericoloso ad ognuno, a buon conto le donne gravide mette sempre in grave pericolo di sconciarsi, e mandarne a male la creatura. Nè troverassi peravventura fra' Medici chi nol riponga tra le molte, e varie cagioni della sconciatura. Ippocrate a
que-

queste vi aggiugne il salto ; ed è famoso l' esempio , ch' ei ne apporta nel libro *de natura Pueri* , di una certa gravida Cantatrice , la quale allo spiccare d' alcuni pochi salti sconciossi . Anzi che nel libro de' mali delle donne annovera tra le suddette cagioni fino i sospiri , i quali turbato il corso della natura , fanno le donne pregne malgrado loro disgravidare , mandati fuora dal profondo del petto con affanno , e dolore . Onde non mi maraviglio , che Vincenzo Alfario Crucio (a) Medico di molta dottrina , e sperienza , non durasse molta fatica a difendere presso del Governatore di Ravenna certa rustica donna imputata di doppio omicidio , dacchè due gemmelle fanciulle , che rese avea in un sol parto , s' erano trovate sotto una massa di letame nascose , e morte . Frattanto negando la femmina che fossero nate di parto naturale , e gridando di averle partorite morte , tutta ne rispondeva la colpa nell' insolita fatica del tessere , mentre era gravida , che per sostentamento della vita avea intrapresa . La qual fatica benchè sembri da non ne far caso in femmina giovane , rustica , ed avvezza a maggiori fatiche , tutta volta per essere insolita , fu concepita dal Crucio per cagion sufficiente a produrre quel disordine , che la donna asseriva ; ben sapendo egli , secondo l' insegnamento d' Ippocrate , (b) che gli *avvezzi alle solite fatiche, eziandio se deboli , e vecchi , tollerano le medesime più agevolmente de i non avvezzi , contuttochè sieno robusti , e giovani* ; ed avendo pure dal medesimo imparato , (c) che anche *i corpi degli affaticanti dissolvonsi alle inusitate fatiche* . In somma poco ci vuole perchè le donne disperdano , e come avvertì il celebre Lodovico Mercato , (d) si soventemente abortiscono ,

(a) Vincentius Alfarius Crucius . De quæsit. per Epistol. Cent. 2. cap. 13. pag. 167.

(b) Qui consueti sunt solitos labores ferre , etsi fuerint imbecilles , & senes , non consuetis fortibus , atque juvenibus facilius ferunt . Hipp. 2. Aph. 29.

(c) Exercitata corpora ab insuetis la-

boribus delaxari . Hipp. 2. de Diæt. ta .

(d) Abortiunt quidem mulieres frequenter , ut si quis id diligenter examinet , facile inveniet plures esse deperditiones , seu abortus , quam legitimos partus . Mercat. 4. de Morb. mulier. cap. 2. apud Crucium .

no, che al far ben de' conti troverassi agevolmente esser maggiore il numero delle sconcature, che de' parti naturali. In questa occasione non è da tacerfi, che non sempre si verifica la proposizione d'Ippocrate: che le donne pericolano assai più nel parto abortivo, che nel naturale: perocchè ci attesta il mentovato Crucio, che le donne de' suoi contorni disperdono con franchezza, e con pochissimo travaglio. E di quelle ne dà egli l'esempio in più d'una: ma ci basti per ora quello di una Giovane, la quale dopo di essere a marito, ogni anno ingravidava, portando felicemente per più mesi, e tal volta fino al nono; e poscia abortiva. Il feto pochi giorni, quando otto, e quando dodici, prima di sortire, cessava di muoversi: e da questo segno s'accorgea la Giovane della morte di lui, che morto partoriva con pena niente maggiore di quella, con cui altre il partoriscono vivo, ed a suo tempo: godendo pure di un egual vantaggio nel rendere prontamente la seconda, e susseguentemente purgarsi a dovere.

In confermazione del mio sentimento non sono di leggier peso in secondo luogo i mali effetti, che nelle gravide produce la caduta del corpo per terra: mentre la sola apprensione del pericolo abbatte loro grandemente gli spiriti, e sconvolge tutta l'anima; e la violenza dell'urto, e della percossa scuote loro il corpo per modo, che tutte le parti si risentono, ma sopra tutto le più vicine all'urto, e le più direttamente opposte. Dal che è certo che gravissimi danni, ed irreparabili al feto possono avvenire; come per cagion d'esempio uno smarrimento gagliardo di spiriti, una veemente oppressione di cuore, ed uno staccamento di tutto se stesso dall'utero insieme con le secondine divelte: sicchè perduto il commercio colla madre, e privo del corso del sangue, e dell'alimento, infievolisca, isvenga, e muoja. Adunque se cotesta donna traboccò, come si è detto, mentre era gravida, su le scale di S. Petronio, intoppando col fianco destro in quelle, chiaramente si vede, che le parti del ventre inferiore sono state le più esposte al risentimento, e le più battute dalla

dalla percossa. Onde ognun dica, se non fu molto facile lo smarrirsi del feto, lo sconvolgersi, lo staccarsi dall'utero, e d'indi a otto giorni uscirne piuttosto morto, che vivo? Che però s'io dico, sembrarmi avere maggior simiglianza col vero, che il feto ritrovato morto, sia nato morto, non crederò di allontanarmi nè dalla retta ragione, nè dal comun sentimento.

Nè mi si opponga, che il feto si è ritrovato intero, bello, e di tutta perfezione, senza macchia, o lividura, e che nel medesimo il bellico non era legato, e che nella madre copioso, e bianco latte s'era generato; perciocchè torno a dire quel che accennai da principio, non esser questi segni certi, e manifesti del feto nato vivo. E vaglia il vero: quante, e quante nel settimo, nell'ottavo, e nel nono mese disperdono feti bellissimi, a i quali nulla manca della dovuta integrità, e perfezione? Questa con Ippocrate molt'altri l'hanno osservata nel parto settimetre, anzi v'ha chi l'ha veduta in quello di minor tempo. Onde a ragione scrisse lo stesso Ippocrate, (a) che da tutto quello, che se gli aggiunge da i sette mesi in avvenire, il feto non acquista maggior perfezione, ma solo maggior sodezza, vigore, e ingrandimento. Non bisogna poi credere, che la percossa impressa nel fianco della madre abbia dovuto altresì imprimere in alcuna parte del feto qualche orma, o lividura: perchè non ogni colpo lascia segni dopo di se, non dirò nelle più remote parti, ma non di rado nè pure nelle prossime, e immediatamente colpite; e il feto oltre l'esser difeso dall'acque, che il cingono, e dalle tuniche, che il circondano, ha per riparo l'utero, e tutte le parti, che compongono il ventre inferiore della madre.

Ma passiamo alla considerazione del bellico non legato. Io certamente non ci ravviso un segno manifesto del

K

fe-

(a) In eo ad partium perfectionem nihil desideratur, & quidquid duobus sequentibus mensibus additur, ad roboris, non ad partium perfe-

ctionem addi videtur. Hipp. de septim. part. apud Crucium de quæst. per Epist. Cent. 2.

feto partorito vivo, e di poi morto per l'effusione del sangue, che s'impedisce colla legatura: essendo che per impedirla non mancano mezzi alla natura, la quale infatti ne' bruti senza verun legame fa, che il bellico si ristringa, e chiuda, quanto abbisogna, acciocchè il sangue non esca; e negli uomini il contorce a guisa di funicello, le di cui tortuosità, al riferire dello Spigelio, notomista celebratissimo (a) vietano al sangue, dopola tagliatura del bellico, di correr fuori tantosto, e di spandersi con pericolo della vita. Favorisce inoltre la natura il suo intento col divertire, dopo la nascita, il sangue dalla parte, per cui potrebbe uscire con pregiudizio, e condurlo per li polmoni, che tosto entrano all'uffizio della respirazione, e così con dare agio, e modo alle membrane, e parti fibrose del bellico d'incresparsi, di ristrignersi, e in conseguenza di chiudere le aperture del bellico reciso. Che se prima di un sì fatto chiudimento sembra inevitabile lo sgorgo di non poco sangue, ci fa animo a non temere l'eccellente Giovanni Riolano, (b) anzi ammonisce le madrine a lasciarne sgorgare in copia, per iscampo, e maggior salute de' bambini. Eccone la ragione: perchè la speranza, dice egli, ha fatto vedere, che tagliandosi il bellico al nato fanciullo, se si lascia uscire largo sangue in quella maggior misura, che può essere tollerata dalle forze di lui, quel fanciullo poscia al mal de' vajuoli ne ha pochi, rari, e salutevoli. Esorta perciò ancora le madrine, quelle singolarmente, che hanno per usanza di respignere a deboli putti il sangue addentro per lo bellico prima di reciderlo, di essere ben avvedute; perchè respignendolo più del dovere, porta pericolo, che il fanciullo s' affoghi, o se non altro, divenga mal temperato, e cagionevole.

Crederei di avere fin da principio bastantemente prevenuta, e rimossa la difficoltà insorta per rapporto delle madrine, le quali asseriscono di aver vedute colme di bianco latte le mammelle della madre. La difficoltà si riduce per mio avviso alla seguente illazione. Se cotesto bambi-

no

(a) De formato Foetu cap. 9.

(b) Anthropographia lib. 6. cap. 4.

no fosse nato morto, le poppe della madre, in vece di colmarli di latte, avrebbero dovuto piuttosto asciugarsi, e ristignersi: mercecchè secondo l'osservazione d'Ippocrate (a) *le donne gravide al dimagrar delle mammelle abortiscono*. Adunque se colme di bianco latte trovate si sono, converrà dire, che il bambino sia nato vivo, e che di poi per sottrazione dell'alimento naturale sia morto. Quantunque io abbia prevenuto, come dissi, la forza di questa illazione, tuttavia ridico brevemente, che la illazione potrebbe valere nel caso, in cui la cagione della morte del fanciullo nell'utero fosse stata interiore, o per indisposizione della madre, o del feto, o di amendue; ma non già, se fosse stata affatto esteriore, e proceduta da pura violenza di strano accidente. L'osservazione d'Ippocrate s'avverrà per la prima cagione, non per la seconda: nè certamente Ippocrate ha preteso, che in tutte le donne gravide s'abbiano a vedere le poppe vizze, e smunte ogni volta che abortiscono; ma è sua intenzione in quel passo solamente di dare un saggio dell'aborto in quelle femmine ingravidate, nelle quali le mammelle dimagranfi: e avvertasi bene, che dice *repente*, e che ciò suppone prima della sortita del feto. Anzi perchè l'aborto riesce spesso di salutare scarico alle ingravidate, e come notò Avicenna (b), di crisi, cioè di separazione di peccanti umori, che purga il sangue, e purifica il corpo loro; per questo ad esse è connaturale la generazione del latte. Ora siccome per le ragioni addotte fin qui la copia del latte, veduto di bella, e buona qualità, giustamente si riconosce per effetto salutare del buon temperamento, in cui s'è trovata la madre nel tempo del parto, e della debita purgazione di poi succeduta; così per le stesse ragioni la morte del feto nel nostro caso con giusto titolo a disdetta, e mala ventura s'attribuisce, cioè al funesto avvenimento dell'incorsa caduta; non essendovi giusta ragione di pensare, non che di giudicare in cotesta madre il

K 2

mal

(a) Si mulieri utero gerenti mammæ subito extenuentur, abortus sequi-

tur. Hippoc. Aph. 37. sect. 5.

(b) Tom. 2. Fen. 2. Tract. 1. cap. 3.

mal animo di lasciarlo perire per mero difamore, o disdegno.

Rimane per ultimo da esaminare, se la speranza de' polmoni posti nell'acqua, e calati al fondo, fatta undici giorni, poichè il bambino laggiù in quella massa di rottami giacea seppellito, renda sicura testimonianza di quella verità, che in somiglianti casi dedur si suole da tale speranza. Questa ove succeda in tal guisa, contuttochè da se non faccia pruova infallibile, per essere sottoposta a diverse alterazioni, e variazioni; nulladimeno correr suole per argomento del feto partorito morto a difesa della partoriente: atteso che i polmoni di un feto, col discendere nell'acqua, mostrano di non avere ricevuta ancora porzione alcuna d'aria esteriore per via della respirazione, che dalla nascita incomincia, e mai più non cessa per tutto il corso della vita, e che consiste in uno scambievole introducimento, e sfiatamento dell'aria stessa, la quale introdotta una volta nei polmoni, vi resta sempre di poi in maniera, che non è possibile di cacciarnela fuori del tutto mai più: sicchè i polmoni, i quali prima del detto introducimento calavano a fondo nell'acqua, non vi calano più in avvenire, ma vi galleggiano più, e meno, giusta la maggiore, e minore quantità dell'aria dentro loro rimasta: purchè altra cagione, o circostanza non interponga a variare la proporzione della gravità specifica, o vogliam dire del peso rispettivo tra l'acqua, e i polmoni. Non iscorgendoli dunque da qual altra cagione debbasi qui derivare la loro discesa, fuori che dall'esser stati chiusi sul nascer del feto all'aria esteriore, tolto di vita prima di potere incominciare l'uso della respirazione (giacchè dalla nascita vanno necessariamente congiunti insieme lo spirare, e il vivere; nè lo spirare, se manca a chi nasce, manca per altro, se non perchè prima di nascere ei cessa di vivere) perciò la speranza favorisce la causa de' conjugati, e fa parer veritiera in giudizio la loro deposizione, che nacque morta la creatura pel fatal colpo della caduta.

Dirà forse taluno potersi dubitare, che nel corso di undici giorni abbiano i polmoni patita qualche alterazio-

ne,

ne, e corruttela. Ma primieramente uomini degni di fede attestano di averli veduti così belli, ben coloriti, ed incorrotti, che più non potrebbe volerli per contrasegno della sostanza loro ben conservata. In secondo luogo io non ho avuta difficoltà a crederlo, perchè il freddo della precorsa stagione ha tutta la possanza, che si richiede per mantenerli intatti negli undici giorni, e preservarli dalla corruzione: e appresso, perchè i polmoni non sono, come certe viscere del basso ventre facili ad infracidare, perocchè di tessitura assai robusta, e resistente: e di più per esser stati racchiusi dentro la cavità del petto, e guardati dalla comunicazione, e dal contatto dell'aria aperta. Chi non sa, che la carne cruda dentro i vetri turati nelle aperture, sì che non v'entri aria di sorte alcuna, si mantiene lungamente senza corrompersi? E' noto l'esperimento dell'incomparabile Roberto Boyle, il quale a bello studio riempì di carne cruda un Recipiente di vetro ai dodici di Novembre, e d'indi estrattala ai trenta del medesimo mese, trovolla d'odore non ingrato, e cotta in lessò, e assaggiata, di sapore al gusto non ispiacevole.

Ma via, concedasi, che non so quale invisibile alterazione sia occorsa ne' polmoni. Questa appunto per essere invisibile noi dovrem dire, che non abbia avuto ad operare che un effetto poco, o niente dissomigliante da quello, che prima di detta alterazione farebbesi operato; e così per cagion d'esempio, se i polmoni intatti doveano galleggiare con molto di sua sostanza sopra l'acqua, quelli altresì, dopo la supposta insensibile alterazione, avrebbon dovuto bensì con alquanto men di sua sostanza galleggiare, ma pur galleggiare, e non giammai sommergerli. Se non che io addimando con qual fondamento si può veramente affermare (benchè l'alterazione non fosse stata insensibile, ma sensibilissima, chiarissima, e vicina alla corruzione, e diciam pur anche corruzione medesima) si può, dico, affermar veramente, che debba seguire ne' polmoni l'effetto del sommergerli nell'acqua, e non anzi il contrario, cioè di sollevarsi, e di starvi sopra fino ad un certo segno? Imperciocchè veggonsi tal volta le cose al
mu-

mutarsi, e al corrompersi cangiare spesso inclinazione, sito, e movimento. Di qui nasce, che l'uova piene nell'acqua dolce vanno a fondo, e le sceme nuotano a galla, e quelle parimenti galleggiano, che sieno divenute putride, o che contengano il pollo. Così pure s'osserva, che i cadaveri degli annegati dopo sette, o nove giorni s'alzano, e vengono a sommo. Il dottissimo Eurnio (a) ne assegna la ragione con dire, che i polmoni concepiscono dell'aria, e si gonfiano; e l'argomenta da que' cadaveri, che sommersi senza i polmoni non tornano più alla superficie, come ben fanno i Corfari. Appartiene a questo proposito l'osservazione d'Antonio Lodovici riferita dal Bonetti nella Medicina Settentrionale (b) d'un sicario, il quale era solito di gettare in mare i cadaveri degli uccisi, svellendone in prima dal petto i polmoni, acciocchè il mare non iscoprisse la malvagità dei delitti, con tramandarli dal basso all'alto.

Per le già recate ragioni, e per altre, che s'intralasciano per brevità, sembra doverli conchiudere, non solamente che non sieno certi segni dell'essere stato partorito vivo cotesto infante le cose notate nel corpo di lui, e in quello della madre, ma nè pure verisimili conghietture, o almeno non tanto ragionevoli, quanto appariscono quelle, che in pruova dell'infante partorito morto ho fin qui allegate.

(a) Med. Settentrion. Bonet. T. 1. L. 2. sect. 17.

(b) T. 1. L. 2. sect. 17.

ESITO.

Il Giudice dopo di aver esaminata la causa, e gustate le ragioni favorevoli a i supposti Rei, fece decreto, che i medesimi fossero scarcerati con sicurtà.

LAUS DEO.

fol.	lin.		
24	9	Israhel	Israhel, p. 10. v. 10.
25	24	Abraham	Abraham non erat
31	32	Pauli	Pauli
29	34	infantis	infantis
12	40	indictum	indictum
1	46	postquam	postquam
37	60	veniente conturbatus	veniente debile conturbatus

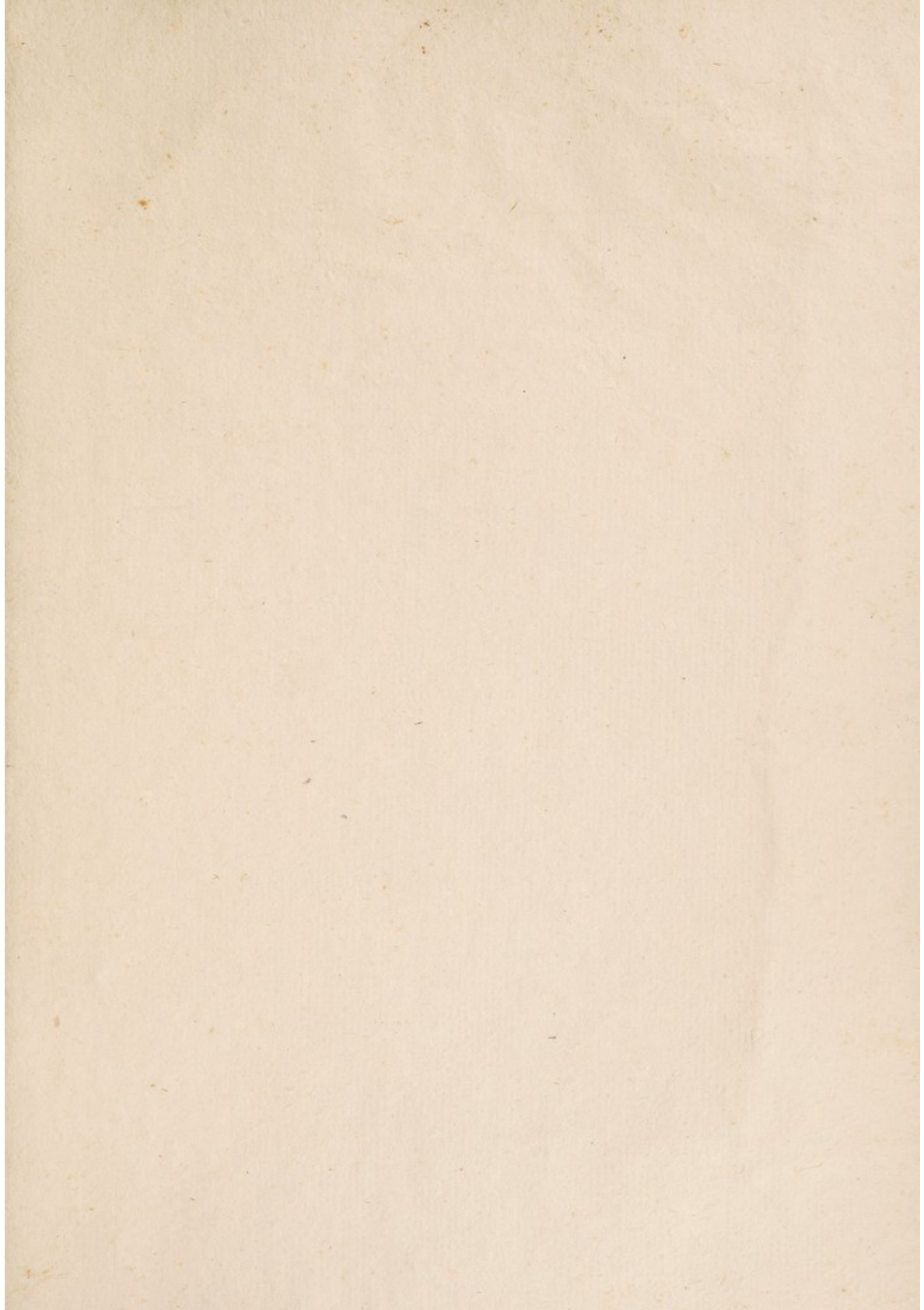
Alia: si quis interpretetur, vellet indicium
veniente.

ERRATORUM

EMENDATIO.

<i>pag.</i>	<i>lin.</i>		
9	24	læthalia	lethalia, & sic atibi
24	30	alia sunt	alia non sunt
32	31	Paulli	Pauli
34	29	istericis	hystericis
46	15	judicium	indicium
56	1	buffonum	bufonum
60	31	veneficio contendunt	veneficio dedisse contendunt

*Alia, si quæ irrepserint, lectoris judicium
emendabit.*

75, C, 5

B. 37. — 2.

15, 16, 5